

קונטרס

הראש השנה שלנו

והוא פרק

מתוך הספר

"שיח שרפי קודש"

לקטו אחד לאחד

מתוך חלק א' מסימן קפ"ה והלאה

יצא לאור לקראת ימי ראש השנה ה'תשפ"ד

על ידי אגדת "משך הנחל"

להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מבקסלב זיע"א

לזכרון עולם בהיכל ה'

לעדי עד יוחק בספר החסיד המופלא והמופלאג במעשיו ומידותיו, הוא הגבר הקים עולה של הדפסת ספרי רבינו ומסר נפשו כל ימיו להשקות ולהדוות צמאונם של ישראל מאוצרותיו של רבינו הקדוש הננמ"ח במחשבה דיבור ומעשה כתב הדפים והפיץ אלפים ורבבות ספרי קודש מתורת רביה"ק ותלמידיו

אברהם נחמן שמחה

דה"ח רבי ב"ד אלעזר זויצהנדלר זצ"ל

מייסד אגודת "משך הנחל" להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסלב זצ"ל
גלב"ע ביום כ"ד אדר ב' תשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה

נדפס בארץ ישראל על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת ח"ו - Printed In E. israel

בתי כנסיות, ישיבות, ספריות, בתי כלא וכדו' המעוניינים לקבל חינם את ספרי מוהר"ן מברסלב זצ"ל יפנו במכתב בקשה בדואר לכתובת דלהלן.
כמו"כ ניתנת אפשרות להנציח בספרים שמות יקיריכם שזחלם לעולמם

בדבר פרטים נא לפנות אגודת משך הנחל ת.ד. 5719 ירושלים 91056
טלפון 02-627-3120 פקס 02-626-2579
לתרומת קודש עבור הדפסת ספרי רבינו"ל ניתן להפקיד בבנק הדואר מס' חשבון 7-37621-4

©

copyright

שיח שרפי קודש - תש"פ

כל הזכויות שמורות הן על פי דיין תורה והן להבדיל עפ"י החוק הבינלאומי, ואנו אוסרים בכל תוקף כל אופן של הדפסה, צילום והעתקה, תרגום, איכסון במחשב, וכל כיוצא בלי רשות מפורשת בכתב מהמלבי"ד, ואין הספר נמכר אלא על מנת הנ"ל וכן שלא ייעשה בו שימוש שלא כדין, ושארית ישראל לא יעשו עולה

ראש השנה שלו

גְּדֹל יְקָרְתּוֹ

א

וְעַל כֵּן בְּאֵמַת עֲנִיֵּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא עֲנִיֵּן נִפְלָא וְנִעְלָם מְאֹד, כְּפִי אֲשֶׁר
הִבְנֵנוּ מִדְּבָרֵי רַבְּנוּ ז"ל גְּדֹל עֲצָם גְּדֹלֶת נִוְרָאוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׂאֲמַר
(חיי מוהר"ן סי' תג) שְׁכַל עֲנִיֵּנוּ וְעִסְקוּ הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה:

(ליקוטי הלכות תפילת ערבית ד אות יג)

ב

זֶה סִמוּךְ שְׁמֵעֵתִי מִיְדִידְנוּ הִוְתִּיק רַבִּי גִרְשׁוֹן גֵּרוֹ יָאִיר, נִכְד הַמַּגִּיד ז"ל
מְטִירָהאֻוִיָּעַע, שְׁשִׁמַּע מִפִּי הַקְּדוֹשׁ שְׁבְרָאשׁ הַשָּׁנָה הַכֹּל מְקַבְּלִים
מִמֶּנּוּ תְקוּן; אֶפְלוּ דְבָרִים שְׂאִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנָם בְּזִמְנַ אַחַר - בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
נִתְתַקֵּן הַכֹּל:^ב

(עלים לתרופה, מכתב מיום ג עקב תר"ג)

ב. מובא גם ב'חיי מוהר"ן' סוף סימן ת"ו; [וראה ב'ליקוטי הלכות' ערלה ד' אות ד': "שאנו צריכין להתקבץ הרבה נפשות בראש השנה אל צדיקי אמת וכו', שעל ידי זה נתתקן הכל וכו'", ועיין שם באותיות ד' - ח' ביאור עניין זה באריכות על פי דברי רבינו בליקוטי תנינא סימן א'].^ב

ג

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי שֶׁשָּׁמַע מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ הַמְקַרְבִּים אֵלָיו וְ"ל, שֶׁפַּעַם אַחַת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אָמַר רַבְּנוּ וְ"ל לְאֲנָשָׁיו: "מָה אַתֶּם נוֹסְעִים אֵלָי? מָה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנִּי? הֲלֹא אִם לֹא הֵייתֶם אֶצְלִי, הֵייתִי יָשָׁן, וְכִשְׁהָיוּ תוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר - הֵייתִי נֶעוֹר!", וּבִלְשׁוֹן אֲשַׁכְּנֶנּוּ: "וּוֹאֲלֵט אֵיךְ מִיר גַּעֲשָׁלְאֶפֶן, מָעַן וּוֹאֲלֵט אֵ בְּלֹאז גַּעֲטָאֶהֶן מִיט דְּעַם שׁוֹפָר - וּוֹאֲלֵט אֵיךְ מִיר אוֹיף גַּעֲכֶאֶפֶט!"; וְהַמְשָׁכִיל יִבִּין עַד הֵיכֵן הַדְּבָרִים מְגִיעִים:

(כתב יד הרב מטשעהרין)

ד

כְּכַר הַזְהִירְנוּ הוּא וְ"ל (חיי מוהר"ן סי' תג) שְׁמִי שֶׁהוּא אֶצְלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - צָרִיךְ לְשַׁמַּח בְּכָל הַשָּׁנָה, וְאָמַר בְּפִרוּשׁ: "אֲכָלוּ מַעֲדָנִים וּשְׂתוּ מִמְתָּקִים, כִּי חֲדוֹת ה' הֵיא מַעֲזָכֶם" (מלשה"כ נחמיה ח'); כִּי הַמְקַרָּא הַזֶּה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ראה שם פסוק ב):

(עלים לתרופה, מכתב מאור ליום ג ב דחווה"מ סוכות תקצ"ח)

ה

רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ אָמַר אֹדוֹת הַנְּסִיעָה אֵלָיו: "אֵיךְ הָאֵב זִיף שׁוֹיֵן אוֹיֶסְגַּעְקוּקֵט אוֹיף מִיִּנֵּעַ מַעֲנֵטְשָׁן וְוַאס זֵי פֶאָרֵן צוּ מִיר, אֹוֶן אוֹיף צוֹרִיק אוֹיף" - "כְּכַר הַתְּבוֹנְנֵתִי וְהַשְּׁגַחְתִּי עַל אֲנָשֵׁי הַנוֹסְעִים אֵלָי, וְגַם עַל חֲזָרְתֵּם:

ג. עיין 'שער הכוונות' עניין ראש השנה דרוש ג' ודרוש ח'.
 ד. ודיבור זה אמרה בכלליות על עניין הנסיעה שנוסעים אליו, ולא דווקא על ראש השנה או על הוצאות הנסיעה, וראה ב'חיי מוהר"ן' סימן רצ"א מה שאמר רבינו: "'איך וואונטשט

❦ 1 ❦

רַבֵּנוּ ז"ל אָמַר פַּעַם אַחַת עַל אוֹדוֹת הַנְּסִיעָה שֶׁנִּסְעוּ אֵלָיו אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "צוּ מִיר פֶּאָרן זַענען זיך אַזוי פֿיל מִתְּגַבֵּר דִּי מְנִיעוֹת, אַז אַפֿלוּ אַ פֶּאָטער מִיט אַ זון וואָס זיי זענען בֵּיידע פֿון מִינע לייט - קען דער פֶּאָטער זיין אַ מוֹנע דעם זון נִיט צו דער לֶאָזן אִים פֶּאָרן!" - "בְּשִׁבִיל לְנִסֵּעַ אֵלָי מִתְּגַבְּרוֹת כָּל כָּף הַמְּנִיעוֹת, עַד שֶׁאַפֿלוּ אָב וּבְנוֹ שֶׁשְּׁנִיָּהֶם מֵאָנְשֵׁי - יְכוּל הָאָב לְהִיּוֹת מוֹנֵעַ לְבְנוֹ לְבִלִּי לְהַנִּיחַ לוֹ לְנִסֵּעַ!" (רבי אברהם ב"ר נחמן, נחלי אמונה מכתב י')

פַּעַם כְּשֶׁנִּסְעַר רַבֵּי יוֹדֵל מִמְּעֻדוּעֵדִיוּקַע לְבִרְסֵלְבֵי לְשָׁהוֹת אֶצֶל רַבֵּנוּ עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, רָצָה גַם בְּנוֹ רַבֵּי יִשְׁעִיָּה שְׁלוֹמִי לְהַצְטַרֵּף אֵלָיו וּלְנִסֵּעַ עִמּוֹ, אֶף מִחֲמַת הָעֲנִיּוֹת וְהַדְּחָקוֹת וְקוֹשֵׁי טְלֹטוּל הַדְּרָכִים לֹא לְקַחוּ

מִיר אַז אִיךָ זָאל זוכֶה זיין צו זען דאָס לְעִכְטִיגִיקֵיט פֿון די וועגן וואָס איר פֶּאָרט אִוִּיךָ זיי צו מִיר" - "אחלי, שאזכה לראות אור בהירות הדרך שאתם נוסעים עליו אלי". (רל"י); עיין בגמרא יומא ע"ז ע"ב: "רב יוסף שרא להו לבני בי תרבו למיעבר במיא למיתי לפירקא, למיזל לא שרא להו. אמר ליה אביי: אם כן אתה מכשילן לעתיד לבוא", וברש"י שם ד"ה 'לעתיד לבוא': "לשנה אחרת לא יבוא, הואיל ולא התרתם לעבור את המים ולחזור"; ועיין היטב ב'ליקוטי הלכות' פיקדון ה', והבן; וראה 'שארית יצחק' מכתב י' מרבי יצחק ברייטער מיום ערב פסח תרפ"ג.

ה. שהיא דרך קשה ורחוקה מאוד בנסיעה בעגלה וסוסים. (רל"י). [כיום מרחק הנסיעה בין העיר מעדוועדיווקע לעיר ברסלב הוא שלוש מאות ועשרים קילומטר, ובקו אווירי הוא כמאתיים וחמישים קילומטר].

ו. ממקום אחר משמע שבהתקרבות רבי יודל התקרב עימו גם בנו רבי ישעיה שלום, והנה לפי החשבון הרי שמעשה זה היה כמה שנים אחר נישואיו של רבי ישעיה שלום, אלא שרבי ישעיה שלום היה גם כן עני מאוד, והיה נצרך לעזרת אביו בהוצאות הנסיעה, ורבינו רצה 'מסירות נפש' מרבי יודל. (רל"י).

רבי יודל עמו. כְּשֶׁנִּכְנַס רַבִּי יוֹדֵל אֶל רַבְּנוֹ, אָמַר לוֹ רַבְּנוֹ מֵעֲצָמוֹ: "מִיִּין זָאךְ אִיז אַ פּֿלֶא: אַ טאַטע פֿאַרט צו מיר, גְּלִיבֶט עַר דָּאךְ אִין מִיר, זַיִן זון וויל אויכט פֿאַרן - וויל ער אים נישט נעמען!" - "עניני הוא פֿלא: האַבא נוסע אלי, הרי שמאמין בי, ואף על פי כן בנו שרוצה גם כן לנסע אלי - אין חפץ האב לקחתו!"; וְכַל יָמָיו הָיָה מִתְחַרֵּט רַבִּי יוֹדֵל עַל כֵּךְ שְׁלֵא הִבִּיא אֶז אֶת בְּנוֹ:

פַּעַם אַחַת נִסְעוּ מוֹהֲרַנ"ת וְרַבִּי נִפְתָּלִי מִנַּעֲמְרוֹב לְבִרְסֶלֶב, לְהִיּוֹת אֶצֶל רַבְּנוֹ ז"ל עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּפִקְדָתוֹ. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ אֵלָיו וְקִבְּלוּ פָּנָיו, אָמַר לָהֶם: "דֹּאנְקען גַּאט וואס איר זענט שוין דא; און אז איר זענט דא - האט באדארפט די גאַנצע וועלט צו זיין דא, און אז זיי זענען נישט דא - ווי אזוי זענט איר דא? און אז איר זענט יא דא - באדארף דאך די גאַנצע וועלט צו זיין דא!" - "תהלה לאל שאתם כבר כאן; ואם אתם כאן - היו צריכים כל בני העולם להיות פה, וכשהם לא נמצאים כאן - היאך אתם נמצאים כאן? וכשאתם כן כאן - היו צריכים הרי כל בני העולם להיות כאן!", וְכֵךְ חָזַר רַבְּנוֹ ז"ל לְפָנֵיהֶם כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים*: *

ז. ורואים ממעשה זה גם את גודל חיוב חינוך הבנים שמוטל על האב, כי כשהאב מטלטל עצמו ונוסע ובא לרבינו, זהו סימן לאמונת חכמים, ומדוע איפוא לא ייקח עימו את בנו, שהוא השארתו של האדם אחריו? (רל"י).

ח. "שיחה זו שמעתי מפי ידידנו החסיד רבי נתן בארסקי, וכשאמרתי זאת לרבי לוי יצחק קלסיה מאוד, ואמר שהיא יקרה וחדשה אצלו, שלא שמעה מעולם, וזהו עוד נדבך לבניין הראש השנה של רבינו ז"ל". (רנ"י בורשטיין, 'אוצר נחמני').

וְדוֹי דְבָרִים לְפָנָיו

ח

אֲזַהֲרֶת הָרֹב רַבִּי נַחֲמָן עַל וְדוֹי דְבָרִים לְפָנָי הַחֶכֶם, עֲנִין זֶה נִהַג הָרֹב רַבִּי נַחֲמָן לְבִדּוֹ, וְלֹא תִלְמִידוֹ. וְלֹא נִפְלְאֵת הִיא, מְעַנִּי הַגּוֹף וְכוּ' כְּאֲשֶׁר יַחֲלֶה הָאָדָם מְכָרַח לְסִפּוֹר לְפָנָי הַדְּאִקְטוֹר כֹּל עֲנִינֵי מַחֲלָהוּ, כֹּל שֶׁכֵּן בְּרִפּוּאֵת הַנֶּפֶשׁ וְכוּ'. וְכֵן נִהַג הָרֹב הַצְּדִיק רַבִּי זוֹסְיָא וְכוּ', וְהָרֹב הַצְּדִיק רַבִּי מִשֶּׁה בְּהָרֹב רַבִּי נַחֲמָן מְקַאֲסִיב וְכוּ', וְכֵן מוֹבָא בְּחַיֵּי מוֹהַרֲרֵן אֹת נ"ח מְעַשֶּׂה בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹבֵי:

(כת"י רבי יצחק אייזיק מבוקרסט)

ט

דְּרֹךְ ה'וְדוֹי דְבָרִים' לְפָנָי רַבֵּנוּ ז"ל בְּחַיִּים חַיּוּתוֹ, הִיָּה נוֹהַג לְכָלֵל רַק בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְרַק עַד שְׁנִסַּע לְלַעֲמַבְעָרָג; וּבִפְרָשַׁת בָּלַק שְׁנַת תַּקס"ח חָזַר רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ מְלַעֲמַבְעָרָג, וּמִנִּי אֵז פָּסַק מְלַנְהַג בְּדֶרֶךְ ה'וְדוֹי לְפָנָיו מְטַעְמִים הַכְּמוּסִים עָמוּ, וְלֹא נוֹדְעָה הַסִּבָּה לָזֶה, וְכִמְסָפָר בְּסִפּוֹר 'שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים"', וְנִפְסַק אֵז הַדְּבָר לְגַמְרֵי, וְאַפְלוּ בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה

ט. וראה ליקוטי קמא סימן ד' (וב'ליקוטי עצות' ערך 'יודוי דברים' וערך 'תשובה').
 י. זולת בשעת התקרבות המקורב לרבינו, שאז היה גם כן נוהג עניין זה של יודוי דברים, וכמו שמצינו אצל רבי יודל ואצל רבי יצחק חתן המגיד ועוד, שציווה עליהם רבינו בעת התקרבותם שיתוודו לפניו (ובוודאי שה'יודוי דברים' אצל צדיקים אלו היה רק בדברים ועניינים של דק מן הדק, לפי ערכם). (רל"י).
 יא. סימן נ"ו: "ובאותו העת לא היה נוהג עוד רבינו ז"ל לשמוע יודוי דברים, מהטעמים

כְּשֶׁנִּכְנְסוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אֶל רַבְּנוּ, נִכְנְסוּ רַק עִם קוּוֹיטְלֵאךְ (פְּתַקְאוֹת) שֶׁהָיָה כְּתוּב בְּהֵן רַק שְׁמוֹ שֶׁל הַנִּכְנָס וְתוֹ לֹא־.

וְרֵאָה בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן בְּסִימָן תצ"א שֶׁהִנְהִיגַת הַתְּעֵנִיתִים נִפְסְקָה גַם הִיא אַחֲרֵי שׁוּבוֹ שֶׁל רַבְּנוּ מְלַעַמְפֶּעֶרְג; אֲמַנֵּם הִנְהִיגָה שֶׁל 'צֶעֶטְלֵאךְ' (פְּתַקְאוֹת) הִיְתָה נוֹהֶגֶת גַּם אַחֲרֵי שֶׁחֲזַר מְלַעַמְפֶּעֶרְג, דִּהְיָנוּ שְׂפַעַת שְׁנַפְרָדוֹ מִרַבְּנוּ ז"ל בְּמוֹצָאֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה נוֹתֵן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי צֶעֶטְעֶלֶע (פְּתַקָּא), וְשֵׁם רָשֵׁם רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ לְכָל אֶחָד בְּפִרְטִיּוֹת אֵיזָה עֲבֹדוֹת וְהִנְהִיגוֹת שֶׁיִּנְהַג הָאָדָם בְּעֶצְמוֹ. וְלֵאחֵר הִסְתַּלְּקוֹת רַבְּנוּ שָׁבוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְנִהַג עַל צִיּוּנוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּהִנְהִיגָה זוֹ שֶׁל וְדוּי דְּבָרִים

הַכְּמוּסִים אִיתּוֹ; וְרֵאָה לֵהֲלֵן בַּעֲרַךְ 'רַבִּי יְהוּדָה אֲלִיעֶזֶר': 'רַבִּי יְהוּדָה אֲלִיעֶזֶר שֶׁנִּסְעָה עִם מוֹהַרנ"ת לֵאֲרָץ יִשְׂרָאֵל, הִתְקַרַּב לְרַבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ בַּעַת חוּלְיוֹ בְּסוֹף יָמָיו, וְרָצָה לְפָרֵשׁ שִׁיחַתוֹ וְלִהְיוֹת לְפָנָיו רַבִּינוּ; לֹא הִנִּיחוּ רַבִּינוּ, רַק אָמַר לוֹ: 'זֶאֱלֶסְט רַעְדָן מִיֵּט רַבִּי נִתְנָעוּ, נָאֵר וְאִסְ דַּעוּ, זֶאֱלֶסְט אִים נִישְׁט דַּעְרֶצִּילֵן' - 'דַּבֵּר וְשׁוּחַח עִם מוֹהַרנ"ת, אֲלֵא מָה, אֵל תִּסְפֹּר לוֹ בְּפִרְטוֹת'.

יב. רֵאָה עוֹד לַעֲלִיל סִימָן קפ"א, וְרֵאָה עוֹד לֵהֲלֵן בַּעֲרַךְ 'רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִזְשַׁעֲרִין' שֶׁכָּל קוּוֹיטְל שִׁידַע רַבִּינוּ שֶׁבַעֲלִיו יִסְתַּלְּקוּ לַעֲוֹלָמָם בְּשָׁנָה זוֹ, הִיָּה מִשְׁלִיכָה תַּחַת הַשׁוּלְחָן, וְהִיָּה מִשְׁלִיךְ זֹאת רַק אַחֵר שִׁיִּצָּא בַּעַל הַקּוּוֹיטְל מֵעִימוֹ. וְרַבְּנוּ הַזֶּהִיר בְּאִזְהָרָה אֵת הַנִּכְנָסִים לְבַלִּי לְהַבִּיט בְּפִתְקָאוֹת אֵלוֹ. (רל"י); רֵאָה עוֹד ב'שַׁבְּחֵי הַר"ן' חֶלֶק ב' סִימָן טו (בְּמַעֲשֵׂה נִסְיַעַת רַבִּינוּ לֵאֲרָץ יִשְׂרָאֵל): "וְהִלְכוּ מִשָּׁם וּבָאוּ בַּעֲרַב לַיִל זְכוֹר בְּרִית לַעֲרֵי הַקּוּדֹשׁ חִיפָה. וְעַמְדוֹ אֲצֵל הַר הַכְּרַמֵּל נִגַּד מֵעֶרֶת אֲלֵיהֶם. וּבִאֲשֻׁמּוֹרֵת הַבּוֹקֵר אִמְרוּ כֹל הָעָם סְלִיחוֹת בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה, וְאַחֵר חֲצוֹת הַיּוֹם הִלְכוּ לְמַקּוּוֹה, וְאַחֲרֵיכֵן לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְנִתְמַהֵמָהוּ עַד הַלַּיְלָה וְכו', וְצִוּוּהוּ לוֹ לְקִרְוֹת וְלִהְזִכֵּר לְפָנָיו מִהַצֶּעֱטִיל כֹּל הַנִּרְשָׁמִים שָׁם, דִּהְיָנוּ כֹּל הַנְּלוּוִים אֲלֵינוּ שֶׁנִּתְנָנוּ לוֹ צֶעֶטְלֵךְ מִשְׁמוֹתֵיהֶם"; [בַּעֲנִין כּוֹחַ הַקּוּוֹיטְל, רֵאָה רַמב"ן בְּמַדְבַּר פֶּרֶק א פְּסוּק מֵה].

יג. רֵאָה ב'שִׁיחוֹת הַר"ן' סִימָן קפ"ה: "זֹאת הִיְתָה הִנְהִיגָה הַכְּלָלִית שֶׁצִּוּוּהוּ וְהַזִּהִיר אֵת כּוֹלָם, דִּהְיָנוּ לְלַמּוֹד פּוֹסֵק בְּכָל יוֹם; אֲפִילוֹ בְּיוֹם שֶׁאֵין לוֹ פְּנָי - יִלְמַד עַל כָּל פְּנִים אֵיזָה סַעִיף שׁוּלְחָן עֵרוֹךְ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא וְכו'. גַּם זֹאת הִיְתָה הִנְהִיגָה כְּלָלִית שֶׁהַזִּהִיר אֵת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, דִּהְיָנוּ לְהַתְּבוּדֵד בְּכָל יוֹם וּפָרֵשׁ שִׁיחַתוֹ לְפָנָי הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו רַחֲמִים וְתַחֲנוּגִים לְזָכוֹת לְהַתְּקַרַּב לְעַבּוּדוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ". (רל"י).

לפניו, והיו מבקשים ומפצירים אז שיעורר רחמים גדולים ורבים עליהם אצל השם יתברך:

באר רבי אברהם בן רבי נחמן בענין המפלא שראינו אצל רבנו קדם שנסע ללעמבערג, שנהג אז בהנהגת ה'ודוי דברים', שלכאורה איך היה ביכלתם של כחמש מאות ויש מאות אנשים ואף יותר שבאו להסתופף בצלו בימי ראש השנה להפנס אליו ולהתודות לפניו, ולספר לפניו איש איש כל לבו, ויפרש להם אז רבנו דרך תשובה פראוי להם - בזמן מעט כזה של ערב ראש השנה? כי התפלה בבקר התארכה מאד, ותפלת מנחה של ערב ראש השנה היא נהוג אצל רבנו להתחיל להתפלל אותה מקדם מאד ('מנחה האט זיך אנגעהויבן שטארק פריי')^{טו}, ובין שחרית למנחה לא

יד. כך היתה מעולם הדרך בעת ההשתטחות על ציונו הקדוש, לבקש מרבנו הקדוש שיבקש ויעורר אצל ה' יתברך רחמים רבים וגדולים, כי רחמים פשוטים אינם מספיקים (עיין ליקוטי קמא סימן קה). וצריכים להיזהר מאוד מלשונות של בקשה מהצדיק עצמו, אלא כל הדיבורים יהיו רק על דרך הכתוב בתורה (במדבר כא ז): "ויבוא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דיברנו בה' ובר, התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש, ויתפלל משה בעד העם", כי התורה נותנת לנו בזה דרך לימוד, היאך ובאיזה אופן לבקש ולהתפלל כשנמצאים אצל הצדיק; ובתוך דברי הבקשה אפשר להזכיר כל מיני לימוד זכות ונקודות טובות שבזכותם אכן יתעוררו רחמים רבים אצל השי"ת. (רל"י); [וראה 'עלים לתרופה' במכתב מיום ב' וישב שנת תקפ"ז: "עליך אחי נפשי ולבבי המצוה הזאת ועל כל אנשי שלומנו הנלווים אליך, שתלכו על ציון הקדוש והנורא ותספרו בפיכם לרבנו ז"ל כל זה כאשר בלבבכם, ותבקשו ותתחננו להשם יתברך שיחמול על עניותנו ושפלותנו ויהיה בעזרנו לגמור עסקנו מהרה, כי אין לנו על מי להשען כי אם על אבינו שבשמים בכוח זכות אדוננו מורנו ורבנו אור האורות זכר צדיק וקדוש לברכה, וה' הטוב יעשה"; ועיין עוד בלשון תפילת מוהרנ"ת בליקוטי תפילות ח"ב סימן מ"ז, ובתפילה שאחרי התיקון הכללי].

טו. ראה להלן בערך רבי אבא שו"ב שהיה זה בשעה חמש אחר הצהריים לערך. (רל"י).

היה זמן יותר מכחמש שעות לודוי דברים, ואם כן היא הספיק היום עבור כלל כל הפאים להתודות, בזמן מעט כזה של שלש מאות דקות לערך? (שלפי חשבון זה היה לכל אחד רק זמן של כחצי דקה).

ואמר רבי אברהם לבאר בזה שדרך ה'ודוי דברים' היתה באפן כזה, שהיה עומד רבנו בחדרו עם פניו אל הכתל, כדי שלא יתביש המתודה, ונכנס הנכנס בפחד עצום ונורא, [ואמר לו רבנו: "נו, זאג וואס השם יתברך ווייסט, און איך ווייס, און דו ווייסט" - "נו, אמור מה שהשם יתברך יודע, ואני יודע, ואתה יודע"] - ותכף כשהתחיל הנכנס להתודות נשפע ונמשך עליו זכרון פלאי כזה, שנוזף כל מה שעבר עליו מעודו, ונתעורר בבכיה עצומה במרירות הלב נוראה, ובדבור המעט שהספיק לדבר - כבר היה נכלל כל ה'שברון לב' שלו; ומיד הרים רבנו את ידו כאות לסיום דבריו ושיצא (דער רבי האט א מאך געגעבן מיט די האנט), והיה יוצא תכף לחוץ בעינים בוכיות (וממשיך לבכות ולהתחרט בחוץ), ונכנס השני, ואשר על כן לא ארף הדבר כי אם זמן מעט מאד. ואחר כך, בשעת שמיעת התורה שנאמרה בראש השנה לכלל, היה כל אחד שהתודה מקדם מוצא את עצמו בתוך התורה, כי בתוך התורה היה כלול כל ה'ודוי דברים' של כל אחד ואחד, וכל אחד היה מוצא בתוך התורה כיצד מדבר רבנו שם ממנו ומענין ודויו, והיה מוצא

טז. "דער צדיק נעמט פון קיינעם גישט צו די בחירה, ער גיט זיינע תורה מיט זיינע מאמרים, אבער אריינלייגן אין מויל אריין? מאך פון די תורות תפלות!" - "הצדיק אינו לוקח את הבחירה משום אחד, הוא נותן את התורה שלו ואת המאמרים שלו, אמנם שהצדיק יכניס לתוך הפה פנימה? אלא עשה מהתורות תפלות." (רל"י).

יז. ראה 'שיחות הר"ן' סימן רצ: "שמעתי בשמו, שהצדיק הגדול בהדיבור שהוא מדבר נכללין בו כל הדבורים הצריכין אל כל ישראל, וכל הדברים שצריך כל אחד מישראל. וזהו (דברים

בְּזוֹ הַתּוֹרָה מֵה שְׁהִיָּה נִצְרָף לוי" - "אֵין דִּי תוֹרָה וָוֵאס דְּעַר רָבִי הָאֵט גְּעֻזָּאגֵט רֵאשׁ הַשָּׁנָה אִיז אַרְיִינְגֶעגָאנְגֶען אַלְע 'וְדוּי דְּבָרִים' פֿון יַעֲדֶעם אַיִנעם, און יַעֲדֶער אַיִנער הָאֵט גְּעֵהָאט גְּעֻטְרָאפֿן אַז דְּעַר רָבִי רַעֲדֵט פֿון אִים אַלִּיין, יַעֲדֶער אַיִנער הָאֵט גְּעֵהָאט אֵין דִּי תוֹרָה וָוֵאס עַר בַּאדָּאָרף":

(רבי לוי יצחק שמעה מפי רבי אברהם ב"ר נחמן)

הַנְּהַגְתּוֹ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה

י א

רַבֵּנוּ הָיָה מְאָרִיף מְאֹד בְּתַפְלֵת עֲרֻבֵית שְׁבִלִיל רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְאָמַר פַּעַם אַחַת שְׁזָה מַחֲמַת שְׁהוּא מְזַדְרֵז לְהַמְשִׁיף מִיַּד כָּל הַתְּקוּנִים הַנִּמְשָׁכִים בְּכֹל זֶה הַחֲדָשׁ:

(שיחות וסיפורים סימן יט)

(א): "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל". שהדיבורים שדיבר משה נעשה ממנו דברים אל כל ישראל. כי כל אחד מישראל מצא בו מה שצריך כנ"ל".

יח. ראה בליקוטי תנינא סימן מ"ז: "צריך לזה יגיעה גדולה ואומנות יתירה, שיוכל לשקול בפלס דבריו באופן שלא ישמע כל אחד ואחד מהשומעין כי אם מה שצריך לו, לא יותר; ואף על פי שהכל שומעין כל התורה שאומר - עם כל זה לא ישמע כל אחד רק מה שצריך לבד"; וב'קיצור ליקוטי מוהר"ן' סימן י"ג אות ג': "כל אלו בני אדם הבאים לחכם הדור, כל אחד ואחד יש לו איזה רצון טוב, והצדיק מעלה כל אלו הרצונות, ובזה הוא מחדש נפשותיהם של אלו האנשים הבאים אליו, ועל ידי זה הוא מביא התגלות התורה שאומר אז בפניהם; נמצא שיש לכל אחד ואחד חלק בתורה כפי רצונו, וכן נתחדש נפשו לטובה. על כן צריך כל אחד להתחזק ולהתעורר שיבוא עם רצונות טובים וכיסופין טובים וחזקים להשם יתברך, כדי שיתחדש נפשו לטובה ביותר"; וראה עוד 'חיי מוהר"ן' סימן כ'.

רַבְּנוּ הָיָה מְאָרִיךְ מְאֹד בְּתַפְלָתוֹ בְּלַיִל הַיּוֹם הַרְאִשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְכִבֵּר יָדְעוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שָׂאִין לָהֶם לְהַמְתִּין עַל סִיּוּם תְּפִלָּתוֹ, וְסִיּוּמוֹ אֶת הַתְּפִלָּה לְבָדֵם וְהִלְכוּ לְבֵיתֵם לְאָכוֹל אֶת סְעוּדַת הַחֲגֵג. לְאַחַר אֲכִילָתָם שָׁבוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְעֲרִיכַת הַשְּׁלֶחֶן, וּמִצְאוּ אֶת רַבְּנוּ עוֹמֵד עַדִּין בְּתַפְלָתוֹ, כִּי הָאָרִיךְ אֵז כְּאַרְבַּע שָׁעוֹת בְּתַפְלָתוֹ:

☪ יב ☪

רַבְּנוּ אָמַר: "וּוֹאֵס אַנְדְּעֶרְע צְדִיקִים הָאָרְעוּעֵן בִּיז הוֹשְׁעָנָא רַבָּא, טוּה אִיךְ אוֹיף שׁוִין דְּעֵם עֲרֶשְׁטֵן אוֹיף דְּעַר נַאכְט" - "מִה שֶׁצְדִיקִים אַחֲרִים מְתִיגְעִים לְפַעַל מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד הוֹשְׁעָנָא רַבָּא, פּוֹעֵל אֲנִי כְּכֹר בְּלִילָה הַרְאִשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה"^{יט}:

☪ יג ☪

רַבְּנוּ אָמַר לְעֲנִין הַקְּבוֹץ הַקְּדוֹשׁ שֶׁל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַבָּאִים אֵלָיו לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה: "מִיִּנְע לֵייט פֿאַטְעַר אִיךְ שׁוִין דִּי עֲרֶשְׁטֶע נַאכְט" - "גּוֹמֵר אֲנִי אֶת דֵּינָם שֶׁל הָאֲנָשִׁים שְׁלִי וּפּוֹטְרָם כְּכֹר בְּלִילָה הַרְאִשׁוֹן"^כ: *

^{יט}. ועיין היטב ב'פרפראות לחכמה' על התורה 'תקעו - ממשלה' שבליקוטי תנינא סימן א'.
^כ. וראה גמרא ראש השנה דף ח' ע"ב במדרש הפסוק (מלכים א ח גט) "משפט עבדו ומשפט עמו"; וב'ליקוטי הלכות' פיקדון ה' אות ל"ח: "וזה בחינת 'שלושה ספרים נפתחין בראש השנה וכו', צדיקים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים לאלתר למיתה, בינוניים תלויים ועומדים עד יום כיפור וכו'" (ר"ה טז:), על פי דרכנו יתבאר היטב בעזר ה', כי כל אלו שזוכין לאמונת חכמים ונוסעים לצדיקים אמיתיים על ראש השנה, כולם נקראים בשם 'צדיקים' על שם הצדיק שהם מקורבים אליו, כי המחובר לטהור טהור (כלים פ"ב מ"ב), ועל כן הם נחתמין לאלתר לחיים, כי הצדיק האמת כוללם מיד בראש השנה בשכל הכולל, בבחינת קדשי קדשים, כמבואר בהתורה הנ"ל, כי הצדיק האמת יש לו כוח יותר מן הכהן הגדול

י

בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה רַבְּנֵנוּ עוֹרְךָ אֶת שְׁלַחְנוּ מְאַחַר מְאֹד
 בְּלִילָה פְּנִ"ל, וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר אֶז שׁוֹם דְּבוּר כָּלֵל וְכָלֵל; וְהִיתָה
 שׁוֹרָה אֶז יִרְאֶה גְדוּלָה כָּל כָּךְ עַל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, עַד שֶׁבִּישְׁבָּם בְּשִׁלְחָן
 רַבְּנֵנוּ הָיוּ יִרְאִים אֶף לְהָרִים רְאִישֵׁיהֶם מְרֹב פֶּחַד וְיִרְאַת ה', וּמְאַיֶמֶת יוֹם
 הַדִּין^{כא}: (סיפּרה רבי אברהם ב"ר נחמן לרבי לוי יצחק)

טו

נִהְגוּ עוֹד אֶצֶל רַבְּנֵנוּ לְזַמֵּר בְּלִיל רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה 'אַשְׁת חֵיל'
 עִם הַנְּגוּן הַקְּדוּשָׁי^{כב}, כִּי נִרְמַז בּוֹ מֵעַנְיֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה^{כג}; וְכֵן נִהְגוּ

שנכנס לפני ולפנים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (הוריות יג.): 'יקרה היא מפנינים' (משלי ג טו) - שהחכם האמת יקר מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים; ועל ידי זה נחתמין לאלתר לחיים, כי משם נמתקים כל מיני דינים שבעולם כנ"ל וכו'. ועל כן להיפך רשעים גמורים, שהם החולקים גמורים על הצדיק האמת, שהם עיקר הרשעים, מאחר שהם היפך הצדיק האמת, כי היפך הצדיק הוא רשע - ועל כן בוודאי נחתמין לאלתר למיתה וכו'. בינוניים, הם אלו שאינם מקורבים לצדיקי אמת, אבל אינם חולקים גם כן - הם תלויין ועומדים עד יום כיפור, שאז נכנס הכהן הגדול לפני ולפנים להאבן שתייה, קדשי קדשים וכו'; רק המקורבין לצדיק שנקראים 'צדיקים' נכללים שם מיד בראש השנה, והבינוניים תלויים עד יום כיפור, שאז נכנס הכהן הגדול לשם כנ"ל"; וראה עוד שם תפילת המנחה ז' אות פ'.

כא. ראש השנה הוא 'פחד יצחק', ואכן אז בליל ראש השנה ראו במוחש את האוצר של יראת שמים' שיש אצל רבינו (רל"י). וראה עוד בערך רבי אבא שו"ב.

כב. ראה להלן חלק ג' סימן תנ"ח.

כג. וראה 'כוכבי אור' חלק 'חכמה ובינה' אות י"ח, שהטעם שאומרים מזמור זה בליל שבת קודש הוא כי כתבו המקובלים שמידת הבינה נקראת 'אשת חיל', ומכיון שבליל שבת קודש מקבלת מידת המלכות הארה ממידת הבינה, לכן אומרים אז 'אשת חיל', עיין שם; וראה 'חכמה ותבונה' סימן י' (מאות ו עד הסוף) שביאר שזה סוד העניין של ראש השנה של רבינו הקדוש, כי רבינו הקדוש זכה בהכנסו לארץ ישראל בראש השנה שנת תקנ"ט להשיג בשלימות חמישים שערי בינה, ועל ידי זה הוא מתקן את מידת המלכות בראש השנה בכל

גם בְּשֵׁרָאשׁ הַשָּׁנָה חָל בְּשַׁבָּת, שְׁגַם אָז זָמְרוּ רַק אֶת הָאִשֶּׁת חֵיל',
וְלֹא שָׂאָר זְמִירוֹת שַׁבָּת:

☪ טז ☪

אַחֲרֵי הַסְּתַלְקוֹת רַבְּנֵנוּ הֵיטָה פַּעַם אַחַת בְּלִבְד שֶׁשָּׁהָה תַּלְמִידוֹ רַבִּי חֵיִקֵּל
בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶצֶל הָרַב הַקְּדוֹשׁ רַבִּי מְרֻדְכֵי הַמַּגִּיד
מִטְשַׁעֲרָנָאבִּיל^י, וְרַבִּי מְרֻדְכֵי כָּבְדוֹ אָז מָאָד, וּבִצֵּת עֲרִיכַת שְׁלַחְנוּ גַם
הָעֵמִידוֹ עֲבוּרוֹ מְקוֹם מִיְחָד מֵאַחֲרֵי כִסְאוֹ שֶׁל רַבִּי מְרֻדְכֵי (א' שְׁטָאט
אוֹנְטְעֶר דֶּעם שְׁטוּל'), שֶׁהָיָה נֹחֵשֵׁב לְמְקוֹם מְכַבֵּד מָאָד אֶצֶל הַצְּדִיקִים.
וּבְלִיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְאַחַר שְׁסִיִּים רַבִּי מְרֻדְכֵי אֶת עֲרִיכַת שְׁלַחְנוּ, נֶאֱנַח
רַבִּי חֵיִקֵּל בְּקוּלוֹ הָרַם מִמַּעַמְקֵי לְבוֹ (א' זִיפֵן פּוֹן דֶּעם הָאַרְצֵן), וְשָׁמַע
זֹאת רַבִּי מְרֻדְכֵי וְשָׂאָלוֹ: "וּוֹאס קֶרַעֲכֻטְצ'עט אִיר?" - "מְדוּעַ אַתֶּם
נֶאֱנַחִים?"; הֵשִׁיבוֹ רַבִּי חֵיִקֵּל בְּחִרְיָפוֹת: "אִיךָ הָאֵב זִיךְ דְּעֶרְמָאָנְט אִין
דֶּעם רַבִּינֵי'ס רֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹן אִין דִּי יִרְאָה וּוֹאס אִיז גֶּעוּוֹעֵן בִּי דֶּעם
רַבִּי'ן, הָאֵב אִיךָ גֶּעֻטָאָן אַ קֶרַעֲכֻטְץ'!" - "נִזְכַּרְתִּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל רַבְּנֵנוּ
ז"ל וּבִירְאָה שֶׁשָּׂרְרָה שָׁם אֶצְלוֹ ז"ל, וְעַל כֵּן נֶאֱנַחְתִּי". אָמַר לוֹ רַבִּי
מְרֻדְכֵי: "נו, זָאג מִיר אַ נְגוֹן פּוֹן אִייעֶר רַבִּי'ן" - "נו, אִם כֵּן הַשְּׁמַע לִי
נְגוֹן מְנַגְוֵנִי רַבְּד", וְרַבִּי חֵיִקֵּל שֶׁהָיָה חָזֵן זָמַר לְפָנָיו 'אַשֶּׁת חֵיל' עִם
הַנְּגוֹן הַקְּדוֹשׁ, כִּי כֵן נִהְגוּ כְּאִמּוֹר אֶצֶל רַבְּנֵנוּ, לְשִׁיר 'אַשֶּׁת חֵיל' בְּלִיל

שנה ושנה, כי כתבו המקובלים שתיקון המלכות הוא על ידי הבינה, עיין שם; וראה עוד
'חכמה ובינה' שם שכתב שלכן 'אשת חיל' מרמז גם על רבינו הקדוש עצמו, אשר זכה
לשלימות הארת הבינה.

כד. לאחר הסתלקות רבינו היו שנים בהן היה רבי חייקל מגיע לאומאן על ראש השנה,
והיו שנים שלא הגיע, כי לא היה מגיע בקביעות. (רל"י).

ראש השנה. כַּאֲשֶׁר סִיּוּם רַבִּי חֵיִקֵּל לְזַמֵּר אֶת הַשִּׁיר, אָמַר לוֹ רַבִּי מְרִדְכִי:
 "אֵינְךָ דָּעָם נִגּוּן זָעָה אֵיךָ דָּעָם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ פּוֹן אֵייעָר רַבִּי'ן" - "בְּזָה הַנִּגּוּן
 רוּאָה אָנִי אֶת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁל רַבְּכֶם"^{יב}:

(סיפרה רבי מרדכי באברניצער ששמעה מפי רבי אברהם בן רבי נחמן)

יז

הָיוּ אֲנֵשֵׁי שְׁלוּמֵנוּ נִזְהָרִים מְאֹד לְבָלֵי לְדַבֵּר כָּלֵל שׁוּם דְּבוּר מֵעָרֵב רֹאשׁ
 הַשָּׁנָה קִדְּם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, עַד לְמַחֲרַת אַחֲרֵי סִיּוּם תְּפִלַּת מוֹסָף^{יג}:

יח

יְדוּעַ לָנוּ בְּפִרוּשׁ מְשִׁיחוֹת בְּעַל פֶּה, שְׂדַעַת רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ שֶׁהַחֲזָנִים
 הַמְּשַׁמְשִׁים כְּשִׁלְיָחֵי צְבוּר (בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיָמִים נוֹרָאִים) צָרִיכִים
 לְהִתְפַּלֵּל הַיֵּטֵב כְּפִי הַנְּסָח. וּבְחֵי רַבְּנוּ לֹא הָיוּ אֲנָשָׁיו יוֹרְדִים לְפָנָי הַתְּבָה
 מֵעֲצָמָם, גַּם לֹא הָיָה שְׁלִיחַ צְבוּר וְחֲזָן קָבוּעַ, רַק רַבְּנוּ ז"ל הָיָה מְצִוֶּה
 בְּכָל פַּעַם עַל אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָי הָעֲמוּדִי^{יד}; וּפְעָמִים רַבּוֹת שִׁמַּשׁ

כה. "בפרק 'אשת חיל' מונח 'חומר טוב'... ועתה כשהיה לרבי חייקל שברון לב, כי הוא
 נזכר ב'ראש השנה של רבינו' - ממילא כבר ניגן את ה'אשת חיל' מותאם עם הזמר הדק
 היטב" - "דַּרְטֹן אֵין דָּעָם 'אֲשֶׁת חֵיל' לִיגֵט גּוֹטעַ מֵאֲטֵרִיאַל... אָוֵן רַבִּי חֵיִקֵּל אַז עַר גַּעוּוֹעוֹן
 צוּבְרָאָן, עַר הָאֵט זײַף דַּעַרְמָאָנֵט פּוֹנְעָם רַבִּינ'ס רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִמִּילָא הָאֵט עַר דָּאָס
 אֵיִינְגַעֲלִיגֵט גּוֹט". (רל"י).

כו. כי ביום הראשון של ראש השנה הוא 'דינא קשיא', 'פחד יצחק'; ועיין עוד ב'שיחות
 הר"ן' סימן כ"א: "בראש השנה ביום הראשון צריכין למעט בדיבור מאוד מאוד; ואמר שאדם
 גדול צריך לדקדק בזה ביותר וכו'". ואמנם אחרי התפילה למחרת נעשה כבר שמחה וחדווה.
 (רל"י).

כז. כך שמעתי, שרבינו היה דרכו לשלוח את הבעלי תפילות, ומה שמובא בימי מוהרנ"ת
 (ח"א סימן נד) - מובן הדבר שהיה זה דבר יוצא מן הכלל. (רל"י); [ראה 'ימי מוהרנ"ת' שם:

תלמיד רבנו רבי חייקל^י כשליח צבור, יותר משאר החזנים, אף לא באפן קבוע, והוא היה חזן^י ומתפלל כנסת. גם היתה פעם ששלח רבנו את תלמידו הרב רבי אורי מיאסי להיות שליח צבור, אף על פי שלא הכיר את נסח התפלה. דרכו של רבנו ז"ל היתה שהיה נוהג לקרוא אליו אחרי התפלה לקדוש את המתפללים שחרית ומוסף לפני העמוד:

חייב אספת הנפשות למקום גניזתו

יט

א. ליל שבת ראש חדש איר שנת תק"ע היתה שרפה גדולה בברסלב, ונשרף גם בית רבנו. אחר כך ביום שלישי שאחר שבת נסע רבנו לאומאן^י, ויצא עמו אז גם רבי אהרן הרב מברסלב כדי לדור עמו

"קודם נעילה [שנת תקע"א] לא ידענו מי יתפלל נעילה, ואמרנו לשאל אותו ז"ל בעצמו. ונתעוררתי בעצמי לילך אליו לשאלו, כדי לזכות לקבל פניו הנוראות אז, ואמר רבי נפתלי שגם הוא רוצה לילך בשביל כוונה זו. והלכנו שנינו יחד ובאנו אליו, וכנסנו לחדרו באימה וביראה; כי תמיד בכל עת שרצינו לכנוס אליו נפל עלינו יראה ובושה, ומחמת זה היה תמיד קשה עלינו מאד תחילת הכניסה לחדרו, ובפרט בעת הזאת, ביום הכיפורים סמוך לנעילה, סמוך להסתלקותו. כשנכנסנו לחדרו ועמדנו על הפתח בבהלה ובאימה, שאל בקיצור על מה באנו, ענינו ואמרנו ביראה: מי יתפלל נעילה? ותיכף היטה בידו עלינו, כאומר: לכו, לכו, אין לי עתה עסק בזה, עשו לכם מה שתרצו".

כח. ראה בערכו.

כט. ראה גם לעיל סימן ק"ח שהיה לו קול ערב, ובסימן ר' שהיה לו קול רם.

ל. ראה בערכו סיפור המעשה.

לא. ראה בארוכה 'חיי מוהר"ן' סימנים קפ"ה - ק"צ, ושם סימן ר"י; 'מי מוהרנ"ת' חלק א' סימנים מ"ד מ"ה מ"ו; אודות דרך נסיעתו לאומאן ראה עוד בערך 'מברסלב לאומאן', לקמן

באומאן, כי רצה להיות סמוך וקרוב לרבנו, ואכן היה אצל רבנו ז"ל כמעט כל ימי אותו הקיץ²¹:

ב. כשקָרְבוּ יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְבוֹא קָבַל רַבְּנוּ מִכְּתָב מִתּוֹשְׁבֵי הָעִיר בְּרֶסֶלֶב, וּבוֹ שָׂטְחוּ אֶת טַעֲנוֹתֵיהֶם לְפָנָי רַבְּנוּ, הָיִיתׁ שַׁעֲתָה מְגִיעִים יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאֵין לָהֶם רַב בְּקִהְלָתָם, כִּי רַבִּי אֶהְרֹן נֹסַע מֵהֶם כַּנִּל, וְכִתְבוּ אֶת טַעֲנָתָם לְרַבְּנוּ: "מִלָּא אִיר זַעֲנֵט אַוּעִקְגֶּפֶאָרְן - קַעֲנַעַן מִיר אֵיין גְּאָרְנִישֵׁט זָאגֵן, אָפֶער אִיר הָאט צוּגֶענוּמֶען דַּעם רַב אױף? מִיר דָּאָרְפֵן הָאָפֵן אַ רַב!" - "מִלָּא שְׂאָתָם נֹסַעְתָּם מִהָעִיר (וְעִזְבִּיתָם אוֹתָהּ) - אֵין בְּפִינוּ זְכוּת טַעֲנָה עַל כָּף, אוֹלָם לְקַחְתָּם עִמָּכֶם גַּם אֶת רַב הָעִיר? הֲלֹא בְּנֵי הָעִיר נִצְרָכִים לְרַב!" ; וְעַל כֵּן מְבַקְּשִׁים הֵם מִרַבְּנוּ שְׂרָאָה לְשַׁלַּח אֲלֵיהֶם בַּחֲזָרָה אֶת רַבִּי אֶהְרֹן.

רַבְּנוּ הִרְאָה אֶת הַמְּכַתֵּב לְרַבִּי אֶהְרֹן, וְרַבִּי אֶהְרֹן נִעֲנָה וְאָמַר לוֹ: "אֵיף ווִיל דָּאָף אָפֶער זַיִן דָּא בֵּי אֵיין אױף רֹאשׁ הַשָּׁנָה!" - "אָבֵל הָרִי רוֹצֶה אָנִי לְהִיּוֹת כָּאן אֲצִלְכֶם עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה!" ; הַשִּׁיב לוֹ רַבְּנוּ: "אָפֶער זַיִן זַיִנְעֵן דָּאָף גֶּעֶרַעכְט!" - "וְהָרִי הֵם צוֹדֻקִים!". שָׁאַל רַבִּי אֶהְרֹן אֶת רַבְּנוּ: "וְעַל אֵיף פֶּאָרְן?" - "הָאָם אָסַע בַּחֲזָרָה?", וְאָמַר לוֹ רַבְּנוּ: "קַעֲנֵסְט זײַךְ נִישֵׁט אוֹיִסְמָאָלֵן דַּעם צַעַר וְוַאס אֵיף וְעַל הָאָפֵן אַז דו וְוַעסְט נִישֵׁט זַיִן בֵּי מִיר רֹאשׁ הַשָּׁנָה!" - "אֵינְךָ יְכוֹל לְצִיר לְעַצְמְךָ אֶת הַצַּעַר שְׂיִהְיָה לִי כְּשֵׁלָא תְהִיָּה אֲצִלִּי עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה!". נִעֲנָה רַבִּי אֶהְרֹן וְאָמַר: "וְעַל אֵיף בְּלִיבֵן דָּא!" - "אָם כֵּן, אָשָׂאָר כָּאן!", וְהַשִּׁיב לוֹ רַבְּנוּ בְּשִׁנִּית: "זַיִן זַיִנְעֵן דָּאָף אָפֶער גֶּעֶרַעכְט!" - "וְהָרִי הֵם

צודקים!". שאל שוב רבי אהרן: "וועל איך פארן?" - "האם אסע בחזרה?!", וענה לו רבנו שוב כנ"ל, וכך היה פמה וכמה פעמים"; ונסע הרב בחזרה לעירו ברסלב:

ג. בדרך חזרתו פגש רבי אהרן את מוהרנ"ת ואת רבי נפתלי כשהם נוסעים אל רבנו להיות אצלו על ראש השנה, וכשראוהו שאלוהו בתמיהה: "וואו פארסטו אוועק איצטער?" - "להיכן אתה נוסע בזמן כזה?"; וספר להם את סבת נסיעתו וככל המעשה הנ"ל, ותמהו עליו: "כעת לפני ראש השנה נוסעים מרבנו?"; ואמרו לו בפליאה: "וואס? אונו, אפלו דער רבי זאל אונו טרייבן מיט דרוקעס - וואלטן מיר אוועק געפארן פון דעם רבינ'ס ראש השנה?!"; - "מה? אנחנו, אפלו היה רבנו מגרשנו עם עצים עבים (הנקראים 'דרוקעס') - וכי היינו נוסעים מה'ראש השנה של רבנו?!". והמשיך רבי אהרן ונסע לדרפו, ולא היה אצל רבנו על ראש השנה:

ד. והנה בנוסף להרב רבי אהרן, היה חסר גם איש אחד מאנשי רבנו שהיה איש פשוט מאד (גאר א פראסטער מענטש) והיה דר

לג. כי כך היתה דרכו של רבינו מעולם, לבלי לצוות שום ציווי בדווקא לעשות כך או כך, בכדי להשאיר את האדם על הבחירה (ראה 'חיי מוהר"ן' סימן תל), וגם כאן נהג כן רבינו כדרכו תמיד, ומחמת כן לא ירד הרב רבי אהרן לסוף דעת רבינו ז"ל ('עך קאט זיך גישט אנגעשטויסן') והחליט לעצמו כנ"ל. [ויש לנו בזה דרך לימוד מרבינו, שצריכים להתבונן היטב בכל דיבור שיוצא מפי הצדיק, כי הצדיק אינו יכול לומר ולפרט לאדם את הדברים לפרטי הפרטים, כי אחרי שנשמעו הדברים מפי הצדיק צריך האדם לילך ולעיין בהם היטב היטב לבדו מהי דרך ההנהגה למעשה, עד שמוצא אותה, וכמאמר חז"ל (ברכות ט).]: נפק דוק ותשכח]. (רל"י).

לד. ראה מטבע לשון זה ב'חיי מוהר"ן' סימן ס"ח: "אם היה אחד בא אצלו והיה אומר לו שייתן להחולה הכאה גדולה עם עץ עב שקורין 'דרוק' וכו'".

בְּעִיר וּוִינִיָּצֶע, וְגַם הוּא לֹא בָּא אֶז עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וּבְאֹתוֹ עָרַב רֵאשׁ הַשָּׁנָה (היא הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹנָה לְחֵייו הַקְּדוּשִׁים) דְּבַר רַבְנּוּ ז"ל הֲרֵבָה מֵעֲנִין הַקְּבוּץ הַקְּדוּשׁ אֶצְלוֹ עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְאָמַר אֶז: "אַהֲרָ'לֶע אִיז נִישְׁט דָּא - און בְּעֲרָ'לֶע אִיז נִישְׁט דָּא" - "אַהֲרֹן אִינְנוּ - וּבְעֲרָ'לֶע אִינְנוּ"¹, וּכְוִנְתּוֹ הִיָּתָה לְהַדְגִּישׁ שְׁפָשִׁם שְׂאִישׁ גָּדוֹל כְּזֶה כְּמוֹ רַבִּי אֶהֲרֹן רַבָּה שֶׁל בְּרֶסֶלָב לֹא הִיָּה עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, כִּף גַּם הָאִישׁ הַפְּשוּט הַנִּ"ל, רַבִּי דָב (הַמְּכַנֶּה בְּעֲרָ'לֶע), גַּם הוּא לֹא בָּא וְלֹא הִיָּה אֶצְלוֹ, וְהִינוּ שְׁכַלְפֵי גְדֹל הָעֲנִין שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנִיָּהֶם שְׂוִים, כִּקְטָן כִּגְדוֹל לְעֲנִין הַכֶּרֶח הַצְּרוּפִים הַנֶּעֱשִׂים מֵהַתְּקַבּוּצוֹת אֶצְלוֹ עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וּכְפִי הַמּוֹבֵן מִדְּבַרֵי הַתּוֹרָה "תִּקְעוּ - תִּזְכְּרוּ" (לִיקוּטֵי תַנִּינָא ס' ח, ע"י"ש) שְׁגָלָה אֶז, בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹן לְחֵייו.²

וְעוֹד דְּבַר אֶז רַבְנּוּ ז"ל הֲרֵבָה דְּבוּרִים מְגַדְּלֵת הַקְּבוּץ הַקְּדוּשׁ אֶצְלוֹ עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְהִבִּינוּ תַלְמִידֵיו שְׁכַוְנָתוֹ שְׂיִתְקַבְּצוּ לְמָקוֹם גְּנִיזָתוֹ גַּם אַחֲרֵי הַסְּתַלְקוּתוֹ:³

לה. בפעם אחרת סיפר רבי לוי יצחק ששמו של האיש הפשוט היה משה, ושומר רבינו: "אַהֲרָ'לֶע אִיז נִישְׁט דָּא - און מוֹשֶׁה אִיז נִישְׁט דָּא" - "אַהֲרֹן אִינְנוּ - ומשה איננו". (ושמא היה שמו 'משה דב').

לו. ומצינו גם בעבודת המשכן שהיתה צריכה להיעשות על ידי כלל ישראל בדווקא, כקטון כגדול, ראה רש"י על הפסוק (שמות לה לד) "ולהורות נתן בליבו, הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן", וז"ל: "ואהליאב - משבט דן, מן הירודין שבשבטים, מבני השפחות, והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר (איוב לד יט) 'ולא ניכר שוע לפני דל'". (רל"י).

לז. ראה אודות מעשה זה ב'חיי מוהר"ן סימן ת"ו: "בערב ראש השנה האחרון באומאן וכו' דיבר עוד מאחד שלא בא על ראש השנה מחמת ריבוי מניעות, ומחמת זה נסע לרבינו ז"ל קודם ראש השנה, וסיפר לו המניעות, וציווה לו רבינו ז"ל בעצמו לשוב לביתו, ולא יהיה אצלו על ראש השנה. וזה האיש היה מגדולי החשובים, והיה צר לו מאוד מה שלא יזכה להיות נמנה עימנו בראש השנה, והתחיל להתעקש לפניו ז"ל שלא ישאר רק יישאר אצלו על ראש השנה, ולא נתרצה הוא ז"ל בדבריו, וגירשו לביתו; ואז אמר לו רבינו ז"ל:

ה. ובאותו ראש השנה, היא השנה האחרונה לחייו הקדושים, גלה רבנו פאמור את התורה "תקעו - תוכחה" שבסימן ח' בלקויטי תנינא, ומבאר שם שעל ידי שנתוסף שכן אחד נצולין מהחולאת וכו', ועל ידי זה בא רפואה ונתבטל החולאת, עין שם, ואמרו אנשי שלומנו שבאמרו זאת רמז רבנו על מורנו רבי אהרן הרב מברסלב שלא היה אז עמהם (פי נסע וחזר בערב ראש השנה מאומאן לביתו שבברסלב להיות עם אנשי העיר כמספר לעיל), ולא היה 'שכן' יחד עם אנשי שלומנו שנשארו אצל רבנו בראש השנה, וכאב לרבנו חסרונו שלו וגם חסרונו של עוד אחד מאנשי שלומנו שלא הגיע כנ"ל, ואלו היה נשאר רבי אהרן אצל רבנו על ימי ראש השנה - היה יכול רבנו להתרפאת,

איני יכול לצייר לעצמי הצער הזה, מה שאתה לא תהיה אצלי על ראש השנה. ואמר לו האיש הנ"ל: 'אם כן אשאר בכאן!'; ולא הסכים; ושב לביתו. אחר כך בערב ראש השנה דיבר עימנו מזה, ואמר שעליו יש רחמנות גדול, כי רצה באמת להיות כאן על ראש השנה אך נמנע מחמת הנ"ל. אחר כך ענה הוא ז"ל ואמר בקול חזק מעומק הלב: 'ומה אומר לכם, אין דבר גדול מזה (היינו מלהיות אצלו על ראש השנה)!'; ואמר בזה הלשון בקול זיע סגיא: 'ווי אזוי זאל איך אייף זאגן, קיין גרעסערס דער פון איז ניט פאר האנדן! איי, אנדערע גוטע אידן זאגן ניט אזוי? איז נאך א קשיא!' - [מה אומר לכם, דבר גדול מזה אין בנמצא! איי, צדיקים אחרים אינם אומרים כך? אז עוד קושיא!] (כלומר: הלא בלא זה כבר מקשין עליו קושיות הרבה, ויהיה קשה עוד גם קושיא זאת גם כן, מה שהקפיד כל כך להיות אצלו על ראש השנה דייקא). ומכלל דבריו הקדושים שדיבר אז עימנו למדנו כמה דברים: למדנו עוד הפעם עוצם גודל החיוב להיות אצלו על ראש השנה, כי אף על פי שידענו זאת מכבר, אף על פי כן מריבוי דבריו הקדושים אז בזה ומתנועותיו הנוראות אז הבננו עצם החיוב יותר ויותר, שאי אפשר לבאר זאת בכתב; וגם אז למדנו שרצונו חזק להיות אצלו באומאן על ראש השנה תמיד לאחר הסתלקותו, ושאין דבר גדול מזה; וגם למדנו כמה צריכין לחזק לשבר המניעות מדבר שבקדושה, בפרט המניעות מלהיות אצלו על ראש השנה, שצריכים לשברם ביותר ולהיות דייקא על ראש השנה, עד שאפילו אם הוא ז"ל בעצמו מצווה ומסכים לבלי להיות אצלו על ראש השנה - חלילה להסתכל על זה (וכמבואר לעיל מזה), וצריכין לזהר מאוד לבלי לשאול אותו שום שאלה על זה, כי הוא ישיב בוודאי לבלי להיות, ואף על פי כן בנקודת האמת לאמיתו צריכין להיות דייקא [וכן הוא נוהג לדורות]."

ולא היה מסתלק - "דער רבי האט אנגעוואונקען אין דער תורה אז ווען רבי אהרן דער רב זאל ווען זיין אויף ראש השנה - וואלט דער רבי געקענט האבן א רפואה, און ער וואלט נישט נסתלק געווארן".

והנה בזה מובן גם כי כשאמר רבנו הקדוש להרב רבי אהרן "קענסט זיך נישט אויסמאלן דעם צער וואס איך וועל האבן אז דו וועסט נישט זיין ביי מיר ראש השנה" - "אינך יכול לציר לעצמך את הצער שיהיה לי כשלא תהיה אצלי כאן בראש השנה" - התכוון לרמז לו גם על ענין זה, שרפואתו תלויה בדבר זה, אך למען הבחירה לא רצה לומר לו זאת במפרש¹:

ו. ואכן כלל תלמידי רבנו הגדולים (פמולהר"ת ורבי נפתלי, רבי יודל ורבי שמואל אייזיק) שהיו אצלו בראש השנה האחרון לימי חייו, כלם נקבצו באו לאומאן לראש השנה הבא, של שנת תקע"ב, להשתטח על קברו הקדוש בערב ראש השנה, ולהתפלל יחד בראש השנה, וכן בשאר השנים, כי הבינו שפן היתה פונת רבנו בכל הזהרותיו לענין הקבוץ על ראש השנה, ושמעו שדבר רבנו מפרשות בענין זה אף שידע ואמר במפרש שהוא עומד להסתלק; מלבד רבי אהרן הרב מברסלב, שלא היה אז ולא שמע את כל דבוריו והזהרותיו של רבנו ואת בקשתו בענין ההתאספות וההתקבצות לבוא אליו, ועל כן לא הוסיף לבוא עוד

1. וכמו שכלפי כל המצוות הורונו חז"ל (קידושין מ.): "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת - אשריו, שהכריע עצמו לכף זכות, עבר עבירה אחת - אוי לו, שהכריע את עצמו לכף חובה. רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר: לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת - אשריו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות וכו'", עיין שם; כן צריך האדם לקבוע בנפשו דבר זה לענין ראש השנה אצל רבינו, שעל ידי זה הוא מכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות. (רל"י).

בְּשׁוּם פַּעַם לְאוּמָאן עַל יְמֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה אַחֲרֵי הַסְּתַלְקוֹת רַבְנוּיִט, וְכֵן בְּנוֹ הָרַב רַבֵּי הִירֶשׁ לֵיב לֹא נָסַע. (אָמְנָם בְּנֵי הָרַב הִירֶשׁ לֵיב, הֵלּוֹא הֵם הָרַב מְטַשְׁעֵהֲרִין וְאַחֵיו רַבֵּי חַיִּים, הֵם הָיוּ מְגִיעִים מִיְּדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה לְאוּמָאן עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה):

 כ

אַחַר הַסְּתַלְקוֹתוֹ וְכוּ' נִתְחַזְקֵתִי תַּכְף שְׁאַנְחֶנּוּ צְרִיכִים לְהִתְקַבֵּץ יַחַד עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּאוּמָאן כְּמוֹ בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ¹; וְהָיוּ לִי עַל זֶה כְּמָה רְאִיוֹת מְבֹאָרוֹת מְדַבְּרֵיו הַקְּדוּשִׁים:

(ימי מוהרנ"ת ח"א סימן סז)

 כא

אַחַר כֵּךְ הִגִּיעַ רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תַּקע"ב, וְזֶה הָיָה רֵאשׁ הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹן שְׁאַחַר הַסְּתַלְקוֹתוֹ, וּבְעֶצֶם נִפְלְאוֹתָיו עֲזַרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁנַתְּקַבְּצֶנּוּ יַחַד לְאוּמָאן עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וּמֵאֵז וְעַד הֵנָּה נִתּוּסַף בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה כְּמָה נְפֹשׁוֹת שְׁבָחָרוּ בְּחַיִּים וּבְאוֹ גַם כֵּן עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְהַשְׁתַּטֵּחַ עַל קִבְרוֹ הַקְּדוּשׁ בְּעֶרְבׁ רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְלְהַתְּפַלֵּל עִמּוֹ יַחַד בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה; וְעֶצֶם מַעֲלַת הַקְּבוּץ שְׁלֵנוּ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה - אֵין כָּאן מְקוֹמוֹ, וּמְבֹאָר קִצָּת בְּמָקוֹם אַחַר (חיי מוהר"ן סימנים תג - תו):

(ימי מוהרנ"ת ח"א סימן פא)

לט. ראה להלן חלק ב' סימן שנ"ז.

מ. ראה ב'חיי מוהר"ן סימן רצ"א: "בערב ראש השנה האחרון באומאן דיבר מזה, ואמר בזה הלשון: 'איך וואונטש מיר אז איך זאל זוכה זיין צו זעהן דאס לעכטיגקייט פון די וועגן וואס איר פארט אויף זיי צו מיר' [אחלי שאזכה לראות אור בהירות הדרך שאתם נוסעים עליו אלי]". והמתבונן בזה יראה גם מדיבור זה מה שרימז רבינו על העתיד לבוא, כי רבינו היה אז כבר חולה וסמוך מאוד להסתלקותו, ואמר דיבור כזה בערב ראש השנה האחרון שלו, שבוודאי המכוון בזה על להבא, היינו על הדרך שיבואו אליו לאומאן מידי שנה בשנה אף אחרי הסתלקותו. (רל"ז).

כב

וְגַם אַחַר כָּל דִּבְרָיו שִׁפְתָב שֵׁם בְּזָה, צְרִיכִים לְצַרֵּף עוֹד לָזֶה מֵה שְׁמוּבָא
 בְּמִכְתָּבֵי הַקְדוּשִׁים, וּמוּבָא מְזֵה גַם בְּסִפְרֵי הַלְכוּתָיו, שֶׁכָּל דְּבוּר
 וְדְבוּר שֶׁאֲדוּנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ ז"ל יוֹרְנוּ וְיִלְמְדוּנוּ - עוֹד יִרְמֹז לָנוּ לְהִבִּין
 מֵעֲצִמְנוּ עַל יְדֵי רַמְזֵי יְדֵי חֲכָמְתוֹ הַקְדוּשָׁה הַמְלַבָּשִׁים גַּם הַיּוֹם בְּסִפְרֵי
 הַקְדוּשִׁים וְכוּ', פִּי אָף עַל פִּי שֶׁעָקַר הַבְּחִירָה לְהִבִּין מֵעֲצָמוֹ הוּא רַק
 אֶצֶל גְּדוּלֵי גְדוּלִים שֶׁהֵם בְּבַחֲיִנַת מִשָּׁה שֶׁהוֹסִיף יוֹם אֶחָד מִדְּעֵתוֹ (ראה
 שבת פז. וליקוטי קמא סי' קצ), אֲבָל גַּם אֶצֶל אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים נִמְצָא קִצָּת
 מֵעֵין זֶה, שֶׁזֶה עָקַר שׁוֹרֵשׁ הַבְּחִירָה שֶׁל כָּל אֶחָד (וּבַעֲבוּר זֶה הִזְהִיר כָּל
 כֶּף אֲדוּנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ ז"ל לְצַעֵק לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ עַל תְּקוּן הָעֵצוֹת),
 וּמְכַל שֶׁפֶן וְכָל שֶׁפֶן בְּדָבָר נוֹרָא וְנִשְׁגָב כְּזֶה צְרִיכִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּזֶה יוֹתֵר
 וְיוֹתֵר, וְכֵן מוּבָן מִדְּבָרֵי מוֹהַרְנ"ת ז"ל בְּעַל פֶּה שֶׁשְׁמַעְתִּי בְּעֵנָן זַה"ב,

מב. ראה 'ליקוטי תפילות' חלק א' בתפילה קכ"ט שנתייסדה על סימן ק"צ בליקוטי קמא:
 "ריבוננו של עולם, אדון כל, אתה הודעתנו ברחמיך שעיקר כח הבחירה של ישראל שקיבלו
 את התורה על ידי משה רבינו עליו השלום, הוא רק על ידי שלא דיברת עם ישראל בעצמם
 אליהם לנוכח, רק כל דבריך היו עם משה רבינו עליו השלום, והם שמעו בדברך עימו,
 ומחמת זה יש לנו כח הבחירה על כל דברי התורה הזאת, כי כל אשר ידבר ה' אל האדם
 בעצמו - הוא מוכרח לעשותו בלי בחירה, ומשה רבינו לא היה לו כח הבחירה על מצוות
 התורה, רק כל בחירתו היתה בעניין 'משה הוסיף יום אחד מדעתו', דהיינו במה שלא ביארת
 לו בפירוש והיה מוכרח להבין מדעתו איך להתנהג, ובזה היה כל כח בחירתו. והנה אנכי
 בעניי, אשר התאוות והמידות מתגברים עלי כמו שמתגברים ורודפים אותי מאוד בכל עת,
 ויש לי בחירה גדולה על כל דברי התורה, ואני צריך התחזקות גדול וישועה ורחמים גדולים
 מאתך תתברך שאזכה להטות כח בחירתי לחיים, לבחור בטוב ולמאוס ברע - ועתה מה
 אעשה אשר נוסף לכל זה אני מסופק הרבה בכמה דברים איך להתנהג בהם, ודעתי ועצתי
 חלוקה מאוד בהרבה דברים אשר איני יודע כלל לכיין בהם רצונך באמת איך להתנהג בהם,
 ונדמה לי שאם הייתי יודע רצונך באמת הייתי מתנהג כרצונך בוודאי וכו'", עיין שם.

שמתמת זה הטעם גם הראש השנה הקדוש שאחר הסתלקותו לנסע לאומאן לא גלה בפרוש: (כוכבי אור, ששון ושמחה הערה ג)

כג

הנה ידוע מפי תלמידיו הקדושים שכל המאמרים שגלה בענין מעלת התקונים הנוראים והנפלאים שנעשין על ידי ההתקרבות אל הצדיק, וכל הפרטים שיש בזה, כל דבריו ז"ל בזה חיים וקיימים לעד, וגם עכשו אחר הסתלקותו ז"ל נעשה כל זה על ידי שמתקרבין אל ענינו הקדוש ז"ל, ונכללין בתוך הקבוץ הקדוש הנקראים על שמו הקדוש ז"ל, ומתדבקין עצמן בלמוד ספריו הקדושים, ומקבלין עצותיו הקדושים, ובאים על ציונו הקדוש ומתפללים שם על התשובה והיראה והעבודה וכו', בפרט פשוטין להכליל בתוך הקבוץ הקדוש בעת שמתאספין אליו ז"ל על ראש השנה וכו', כידוע ומבאר כל זאת במקום אחר:

(פרפראות לחכמה ח"א סימן ד)

כד

כבר מבאר בספר 'חיי מוהר"ן' (סי' קכו) איך בערב ראש השנה האחרון באומאן סמוך להסתלקותו ז"ל ספר הרבה בענין גדל החיוב לסע אליו ז"ל על ראש השנה, ואמר שאין דבר גדול מזה, והזהיר הרבה בזה; ואחר כך פשנסתלק בסמוך תכף בחג הסוכות שאחר ראש השנה הזה, אז ידעו והבינו כלם למפרע שכל ענין הספור והאזהרות הנ"ל היו גם על אחר הסתלקותו ז"ל, להתאסף גם אז יחד כל הקבוץ של אנשי שלומנו על ראש השנה, ושעל ידי זה נעשין תקונים נפלאים מאד מה שאין לשער כלל. ולא באר הענין בפרוש מטעמים הפמוסים אליו,

בְּשָׁגָם כִּי יָדוּעַ כִּי כָף הָיָה דָרְכוֹ בַקֹּדֶשׁ גַּם בְּשֹׂאֵר עֲנִינִים רַבִּים מֵעֲנִינָיו
הַקְדוּשִׁים ז"ל, וְכַמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֲרָיִם: (פרפראות לחכמה סימן סא אות טו)

כה

וְגַם רִמְזוּ לָהֶם מַגְדֵּל מַעְלַת הַתְּקוּן הַגְּדוֹל שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַנְּסִיעָה
לְצַדִּיקִים עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִכְלָלִים כָּל נַפְשוֹתֵם בְּתוֹךְ
הַצַּדִּיק הַדּוֹר וְכוּ', שֶׁזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר לְמַעְלָה שֶׁהַבְּטִיחַ לָהֶם
שָׁגָם אַחַר הַסְּתַלְקוֹתָיו, כְּשִׁיְהִיוּ נִכְלָלִים יַחַד בְּאַהֲבָה וְאַחֲדוּת - אֲזִי
בְּיָדָי יִגְמַר עִמָּהֶם לְטוֹבָה מַה שֶׁהִתְחִיל לַעֲסֹק עִמָּהֶם, עַד שִׁיְהִיוּ כְּלָם
כְּשָׂרִים וְצַדִּיקִים, וְאֶפְלוּ מִי שִׁיתְחַבֵּר עִמָּהֶם יִהְיֶה גַם כֵּן אִישׁ כְּשֶׁר
וְצַדִּיק בְּאַמֶּת (ראה חיי מוהר"ן סי' ריט).

וְזֶה מוֹכֵן מִמִּילָא, שָׁגָם עֲנִין הַנְּסִיעָה עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְצַדִּיקִים (המבואר
בפנים ליקוטי קמא סי' סא אותיות ז ח), הִיָּה דַעְתּוֹ ז"ל גַּם כֵּן עַל עֲנִין
הַנְּסִיעָה שֶׁנוֹסְעִין כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּכָל שָׁנָה לְאוֹמָאן לְהַשְׁתַּטֵּחַ עַל קִבְרוֹ
הַקְדוּשׁ וְלְהַרְבּוֹת שָׁם בְּתַחֲנוּנִים בְּכָל עָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאַחַר כֵּן מִתְפַּלְּלִין
כָּל הַקְבוּץ הַקְדוּשׁ הַזֶּה בְּיַחַד בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּבֵית הַפְּנִסַת הַגְּדוֹל וְהַקְדוּשׁ
שֶׁנִּקְרָא עַל שְׁמוֹ ז"ל בְּכָלִיּוֹת גְּדוֹל וּבְאַחֲדוּת רַב וְאַהֲבָה רַבָּה וְעֲצוּמָה
מְאֹד כָּל הַחֲבָרִים זֶה לָזֶה מִמָּשׁ, כְּלָם בְּלֵב אֶחָד כְּאִישׁ אֶחָד וּבְהַתְקַשְּׁרוֹת
גְּדוֹל לְכָל הַצַּדִּיקִי אַמֶּת, וּבַפֶּרֶט לְכַח וּזְכוּת הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא שֶׁל רַבְּנוּ ז"ל,
אֲשֶׁר כָּל רְעוּתֵינוּ טָבִין שֶׁל כָּלֵל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ תְּקִיעֵינוּ תָּמַן גַּם כָּל הַשָּׁנָה
בְּעִבוּרָה שְׁעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם יִתְפָּרֵךְ כָּל אֶחָד בְּבֵיתוֹ, בַּפֶּרֶט בְּזִמְן קֹהֵלָה

לכל, בעת שמתקבצין ומתאספין כלם לשפוף את לבם ברחמים ותחנונים לפני השם יתברך על ציונו הקדוש, ואחר כך מתפללין יחד בראש השנה בהתקשרות גדול בלב ונפש לכל הצדיקים, גם להשכני עפר כמבאר בדבריו ז"ל במאמר "אבא שאול" סימן נ"ה (ליקוטי קמא), בפרט אליו ז"ל:
(פרפראות לחכמה סימן סא אות יד)

כּו

והחוש מעיד שענין זה של הקבוץ שמתקבצין כלל אנשי שלומנו על ראש השנה לאומאן, זהו עקר הכלליות וקשר האחדות של כל אנשי שלומנו בקשר אחד, ורק בזה אנו מקימין רצונו ז"ל להיות מחזיקים את עצמם כלל אנשי שלומנו בקשר אחד באהבה ואחדות כנ"ל, ורק על ידי זה עקר קיום הארת השארתו הקדושה לנצח, כאשר הבטיח זכרונו לברכה (חיי מוהר"ן סימנים רכ"ט ש"ו) שענינו לא יפסק והאש שלו תוקד עד ימות המשיח כנ"ל, וכנראה בחוש אשר זה יותר מששים שנה אחר הסתלקותו ז"ל - והאש הקדוש של אמונת חכמים בו ז"ל ובחבוריו הקדושים ובכל הצדיקי אמת בוער בלב אנשי שלומנו עד אין סוף ממש, ומשתדלים לעסוק בעניניו ז"ל בכל פעם בהשתדלות יתרה ביותר, להפיץ מעינותיו חוצה, להדפיס חבוריו ז"ל ולבנות בניניו הקדושים, ולעסוק בכל עניניו על צד היותר טוב.

וכבר יש רבים מאנשי שלומנו אשר כמעט שלא הפירו ולא ידעו ולא ראו גם שום אחד מתלמידיו הקדושים ז"ל, ואף על פי כן בוער בלבם עסקיו ועניניו של רבנו הקדוש ז"ל כאש יוקדת ממש, ושותים בצמא את כל דבריו ודברי תלמידיו הקדושים ז"ל והם

עֲלֵיהֶם מִמֶּשׁ כְּמִים קָרִים עַל נֶפֶשׁ עַיִפָּה, וְעוֹבְדִים אֶת ה' בְּאֵמֶת בְּכָל לֶבָם וּבְכָל נַפְשָׁם, וְהִכֵּל בְּכַח קֹדֶשׁת הַהִתְנוּצָצוֹת הָאֶרֶת הַדַּעַת הַקְּדוֹשׁ שְׁשָׁאֵר בְּעוֹלָם מֵרַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ ז"ל עַל יְדֵי חֲבוּרָיו וְתַלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים. וְעַקֵּר יְסוֹד קִיּוּם כָּל הָעֲנִיָּן זֶה הַנִּי"ל, הַכֹּל הוּא עַל יְדֵי הָעֲנִיָּן הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַהִתְקַבְּצוֹת וְהַהֲתַאֲסָפוֹת יַחַד שֶׁל כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה מ"ד: (פרפראות לחכמה סימן סא אות יד)

כז

וְגַם כְּפִי אֲשֶׁר נִתְבָּאֵר לְמַעְלָה שֶׁרְצוֹן רַבְּנוּ ז"ל הָיָה שֶׁגַּם אַחַר הַסְּתַלְקוֹתָיו ז"ל יִהְיוּ כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ בְּאַגְדָּה אַחַת וְקִשְׁר אֶחָד (ראה חיי מוהר"ן

מד. ראה עוד 'עלים לתרופה' במכתב מיום ג' עקב שנת תר"ג: "ואי אפשר לבאר על פני השדה, כי הדברים ארוכים מאוד, ויותר מהמה יש בליבי, אבל זה צריכין לזכור בכל פעם, בפרט אתה אתה בני, שאין יודעים כלל, ואינך יודע מה שאין אתה יודע, רק זה ברור ואמת זך וצלול, שאיך שהוא איך שהוא, איך שנעשה עימך ואיך שאתה חייב בכמה דברים, ואיך שאתה אנוס הרבה ברוב הדברים, ואיך שאתה בכמה דברים בכמה מצוות ונקודות טובות שאתה חוטף בחסדו וישועתו הנפלאה בכל יום בכל מה שעובר עליך בכל אלה - חסדו גדול עליך מאוד שזכית להיות בחלקו ולהיקרא על שמו הקדוש ולהתקבץ בכלל קיבוץ שלו הקדוש, ובפרט על ראש השנה שהוא עיקר זמן הקיבוץ, שזה בחינת שופר שמקבץ נדחי עמו ישראל, כמו שמתפללים בברכת 'תקע בשופר גדול לחרותנו' וכו'. ובשבת נחמו הזה דיברנו הרבה בעניין נפלאות נוראות מעלת הקיבוץ של כל עשרה מבני ישראל, כי 'אכל בי עשרה שכינתא שריא' ואומרים דברים שבקדושה, ואז מעוררים ביותר כל דרי מעלה ודרי מטה לקדש שמו ברבים, להודיע כי 'מלוא כל הארץ כבודו', ואז יכולים להרים הכל וכו', והעיקר על ידי שמקשרים להרועה האמיתי העוסק לקבץ עדרו, כמו שכתוב (ישעיה מ יא): 'כרועה עדרו ירעה, בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא וכו'', ועל כל פנים שלא לחלוק עליו חס ושלום, אוי, אוי ובאוי להחולק עצמו מרועה ישראל כזה, אשרי אשרי המשתוקק ומתגעגע ליכלל בהקיבוץ הקדוש שלו, לעולם לא נבוש בחסדו, איך שעובר על כל אחד, כי כוחו גדול ונורא ונשגב מאוד מאוד עד אין חקר. וזה סמוך שמעתי מידידנו הוותיק רבי גרשון נרו יאיר נכד המגיד ז"ל מטירהאויצע, ששמע מפיו הקדוש שבראש השנה הכל מקבלים ממנו תיקון, אפלו דברים שאי אפשר לתקנם בזמן אחר - בראש השנה נתתקן הכל".

סי' ריח), וכאן במאמר זה (ליקוטי קמא סי' סא) מבאר שעל ידי האהבה והפלילות שנכללין יחד, על ידי זה נמתקין כל הדינים, ודבר בעתו מה טוב, ומוכן ממילא כי מאחר שראש השנה הוא יומא דדינא של כל השנה, אז בודאי הזמן גרמא לזה ביותר להתאסף כלם ביחד בכללות אחד ולהשען בכח וזכות הצדיק הקדוש והנורא שהוא בחינת אבן שתיה, ולהתפלל אל השם יתברך שימתיק כל הצמצומים והדינים מעלינו ומעל כל ישראל, ויוציא כאור משפטנו:

(פרפראות לחכמה סימן סא אות יד)

כח

הנה הארכנו קצת לבאר איך שלעניות דעתי נראה שמאמר של "חדי רבי שמעון הנ"ל (ליקוטי קמא סי' סא) היה כעין צוואה ממנו ז"ל, לרמוז לאנשי שלומנו על ענין ההתנהגות של אחר פטירתו ז"ל וכו', ולזהר ביותר בענין הנסיעה על ראש השנה לצדיקים וכו', וכבר נתבאר שרמז גם על הקבוצ של אנשי שלומנו גם עכשומיה על ראש השנה, ושעל ידי זה נעשה שמחה, וכנראה בחוש השמחה הגדולה שיש בין אנשי שלומנו בזמן הקבוצ הקדוש הנ"ל גם עכשו, ולזהר מאד באהבת חברים, בחינת "אנן בתחיבותא תליא", להפלל יחד באחדות אחד באהבה רבה.

ועל ידי כל זה נמתקין כל הצמצומים וכל הדינים, ועל ידי זה יכולין להוציא משפטנו לאור מכל הלמודים שילמד משפטי אמת והנהגות ישרות איך להתנהג, הן לעצמו הן לאחרים המתנהגים לפי

דעתו (שזה בחינת מה שהבטיח (חיי מוה"רן סי' ריח) שגם מי שיתחבר אל אנשי שלומנו יהיה איש כשר), וגם זוכין על ידי זה לעצה שלמה ולכל טוב, ועל כל הנ"ל מה שעל ידי זה נשלמת התורה הקדושה בשלמות גדול ומקבלת מחכמה עלאה ומשפעת בכל החכמות, שעל ידי זה נמשכין כל התקונים האלו הנ"ל: (פרפראות לחכמה סימן סא אות טז)

כט

וכן תקון החמשה חושים שבמח (המבאר בפנים בתורה "תקעו - אמונה" שבלקוטי תנינא סימן ה') נעשה גם עכשו, כי חוש הריח שנתתקן על ידי היגיעות וטרחות שיש לכל אחד, וכן חוש המשוש שנתתקן על ידי ההוצאות שיש לכל אחד לבוא אל הרב - זה בודאי נעשה גם עכשו; אף גם חוש הראיה והשמיעה והטעם נתתקן גם עכשו, על ידי שמסתכלין על ציונו הקדוש ועל כלל הקבוץ הקדוש המתאספין ומתקבצין אליו, והכל בכחו וזכותו הקדושה וזרוננו לברכה, ובכל אחד מהקבוץ בודאי יש איזה בחינת הארה ונקדה הקדושה מה שקבל על ידי התקרבותו אליו וזרוננו לברכה ועל ידי שנכלל גם כן בהקבוץ הקדוש הזה, נמצא שזה גם כן בכלל "והיו עיניך רואות את מוריך" (ישעיה ל כ), בפרט שפבר מבאר בדבריו וזרוננו לברכה ב'לקוטי' הראשון בסימן קצ"ב ובסימן ר"ל שעל ידי שמקבל חכמת רבו ודברי אמת שלו, על ידי זה הוא מקבל בחינת פניו, ועין גם בסימן קנ"ג מענין קבלת פני תלמיד חכם שתלמיד הגון כראוי זכה לקבל פני הרב, הינו שיתראה בתוכו פני הרב וכו', וכבר מבאר מזה במקום אחר גם כן; וכן חוש השמיעה שנתתקן על ידי שכל אחד שומע המוסר של הרב, זה שיד עכשו גם כן, דעל ידי ששומע ההתעוררות הגדול והקולות והצעקות והפכיות הגדולות

מעמק הלב שיש אז בין כלל הקבוץ, שאין צריכין מוסר גדול מזה, כי מתפעל נפש הרואה והשומע גם מרחוק כידוע; וכן חוש הטעם, מה שכל אחד טועם מתיקות וכו', זה בודאי שיה גם עכשו, כי אז כל אחד טועם מתיקות טעם הזכות הקדוש שזכה להתקרב אליו זכרונו לברכה ולהפיל בכלל הקבוץ הקדוש שלו, עד שכל אחד נותן הודאה על חלקו ואומר בפה מלא: "חבלים נפלו לי בנעימים וכו'" (תהלים טז ו).

בפרט פי כבר מבאר באות ט"ו הנ"ל שגם אצל הצדיק הגדול הבעל מוחין ובעל השגה אמתית, אף על פי כן הוא מסלק כל חכמתו והשגתו ועובד את ה' בפשיטות וכו', ועל ידי זה דיקא זוכה להשגות גבוהות מאד וכו'.

ומזה מובן ממילא כי אדרבא, דיקא עכשו, שאין אנו זוכין לראות את מורנו בעיני אדם ממש, וכן לשמוע מוסר מפיו הקדוש, ולטעם מתיקות אמרי נעם שלו בפעל ממש בשעת הקבוץ כמו שהיה בחיים חיותו זכרונו לברכה, ואף על פי כן מתקבצין אליו ונשענין על זכותו הקדושה, וכל אחד צועק מעמק לבבו בתמימות ובפשיטות גדול לזכות

מו. כלומר: שם בפנים התורה באות ט"ו מבואר כי השגות גבוהות אלה הן בחינת ההשגות שמשה בחייו לא השיג, כי הן בחינת 'במופלא ממך', בחינת שער החמישים אצלו, השגות אשר בזמן של 'משה בחייו', דהיינו בשעת הארת המוחין שלו, ששכלו בקיום ובשלמות, הצדיק אינו יכול להשיג, רק על ידי שמסלק כל חכמתו ועובד את ה' בפשיטות ובתמימות כבן העושה מעשה עבד וכו'; ועל כל פנים עולה מבואר כי עיקר זכייתו של הצדיק בשלימות להשגות אלו היא אחרי הסתלקותו, וממילא תיקון המוחין הנמשך לתלמידים שייך ביותר ויותר אחרי ההסתלקות; ומבאר והולך שכמו כן מצד התלמידים אשר עבודתם אחרי הסתלקות הצדיק היא בפשיטות ובתמימות ביותר, בסוד מעשה עבדות הנ"ל, כי אין רואים את הצדיק בפועל ואין שומעים דבריו וכו' - ממילא בזה יכולים הם דווקא אז לזכות להארת הצדיק מן הבחינה הגבוהה של שער החמישים וכו', וזה ביאור המשך דבריו, דו"ק.

לשוב אל ה' ולהתקרב אליו יתברך באמת, והחולקים רואים את כל זה ותמהים ושואלים וחורקין שניהם מאד על ענין הקבוץ הזה בכל שנה ושנה ביגיעות וטרדות גדולות כל כף, ומה אתם רואים ומה אתם שומעים וכו', ואי אפשר להשיב להם שום תשובה נוצחת כלל, כי ענין זה הוא רק כל חד כפום מה דמשער בלבה יודע ומרגיש גדל קדשת הענין הזה וגדל הפעלה הקדושה והתועלת הגדול שמגיע על ידי זה לכל אחד מהקבוץ הזה; נמצא שהעבודה הזאת היא עבודה פשוטה ותמימה, שצריכין לסלק כל החכמות ולעבד את ה' בתמימות ולעשות גם דברים הנראים כשגעון ממש בעיני העולם, והפל בשביל אהבתו ועבודתו יתברך, בבחינת "באהבתה תשגה תמיד" (משלי ה יט) המבאר שם באות ט"ו הנ"ל, ועל ידי זה דיקא זוכה כל אחד לפי בחינתו להשיג מה שהוא למעלה מבחינת המוחין שלו, שזה עקר תכלית שלמות תקון המוחין כנ"ל. נמצא שגם עכשו זוכין על ידי הקבוץ הנ"ל לקבל גם בחינת תקון המוחין, וכן כל התקונים המבארים בפנים כנ"ל:

(פרפראות לחכמה סימן ה תניא אותיות כו כז)

ל

על כן צריכין לחפש ביותר אחר המנהיג האמתי שיש לו בחינת רוח נבואה, רוח הקדש; אף עקר זמן הקבוץ אליו הוא בראש השנה, כמבאר לעיל מה שהזהיר על זה הרבה בערב ראש השנה האחרון, כי אז הזמן של המשכת כל התקונים הנ"ל ביותר וכו'.

וזה גם כן בחינת מה שהזכרנו לעיל שהזהיר לאנשי שלומנו שיחזיקו עצמן ביחד וכו', כי אף על פי שעקר תקון נפשות ישראל תלוי רק

בהצדיק האמת הבעל כח הגדול הנ"ל, אף על פי כן גם עקר כח הצדיק תלוי בקדשת הקבוץ של ישראל, כמאמר רבותינו ז"ל (ברכות לב.): "כלום נתתי לך גדלה אלא בשביל ישראל", וכמבאר גם בדברי רבנו ז"ל במאמר "לשמש" - סימן מ"ט ב'לקוטי' הראשון, ובסימן קס"ו - "כשהעולם אצל הצדיק וכו'", בפרט זה העסק שצריך לעסק בתקון נפשותם בעצמם, שצריכין לזה איזה אתערותא דלתתא גם מהם עצמם על כל פנים, שהוא על ידי מה שבאין אל הצדיק בכדי שישתדל בטובת נפשם.

והעקר הוא על ידי מעלת הקבוץ, שמתקבצין הרבה נפשות ביחד, שעל ידי זה נתרבין הצרופין והבתים מאד עד שגם הנפשות הנשפכין בראש כל חוצות חס ושלוש נכללין גם כן בהבתים הנ"ל ומקבלין תקון, כמבאר לעיל בשיחתו הקדושה; ועקר רבוי הצרופין הוא על ידי שמחזיקין עצמן ביחד, שאז הם בחינת תבה אחת של הרבה אותיות שנצטרפין ממנה צרופין הרבה מאד כנ"ל, מה שאין כן אם היו אלו האותיות מתחלקין לכמה תבות קטנות, שאזי לא היה רבוי צרופים כל כך, כמו למשל שתי תבות של שלש אותיות, אזי יש ששה צרופים לכל תבה ולא יותר, אבל תבה אחת של ששה אותיות - אזי יש לה שבע מאות ועשרים צרופים כנ"ל. ומזה תבין מעלת האחדות של רבים מישראל; ועל כן כשיחזיקו עצמם ביחד ויהיו נקראים על שמו ז"ל - אזי בנקל לו יותר גם אחר הסתלקותו ז"ל להשתדל בתקון נפשותם, עד שיהיו אנשים כשרים וצדיקים כנ"ל: (פרפראות לחכמה סימן ח תניא אותיות כג כד)

לא

וכבר מבאר במקום אחר (עיין פל"ח ח"א סי' סא) שזה אנו רואין בחוש גם כן, שעקר קיום קשר האחדות שבין כלל אנשי שלומנו הנקראים

על שמו ז"ל הוא רק על ידי הקבוץ הקדוש שנתקבצין רבם ככלם על ראש השנה באומאן, ומי יודע גם עכשו גדל התקונים הנפלאים והשעשועים הגדולים מאד והצרופין החדשים והנפלאים ונוראים שנעשו בכל שנה ושנה על ידי הקבוץ הנ"ל, בפרט כי אז הזמן מסגל לכל התקונים הנ"ל ביותר כנ"ל: (פרפראות לחכמה סימן ח תנינא אות כה)

❁ לב ❁

כבר מבאר במקום אחר שענין זה המאמר נוהג גם עכשו, כי על ידי שמסתכלין על כלל הקבוץ שמתקבצין אליו ז"ל על ראש השנה, ובערב ראש השנה משתטחין על קברו הקדוש ואומרים העשרה קפיטל תהלים כפקדתו ז"ל, ומתפללין שם הרבה על התשובה ולזכות לעבוד את ה' פראוי כל אחד כפי בחינתו, ואחר כך בראש השנה מתפללין ביחד בבית המדרש הנקרא על שמו ז"ל, ובודאי השם יתברך מקבל התפארות גדול מזה; ומי שמסתכל על זה בעין האמת, ומתבונן בגדל כח וזכות הצדיק שזכה וזכה את הרבים בחייו כל כך עד שגם עכשו זה שנים רבות אחר פטירתו ז"ל עומד ומשמש במרום ומזכה את הרבים כל כך בספריו הקדושים ובקברו הקדוש, וזה מה שנראה גם לעיני בשר הגשמיים, מלבד מה שעוסק ברוחניות בתקון נפשות ישראל, להחזירם בתשובה ולקרנם להשם יתברך, וביותר נראה זכות ההתפארות הזאת בראש השנה בזמן הקבוץ הגדול; ומי שיש לו עינים לראות - הוא מתפלא מאד בכל שנה ושנה בעת וזמן הקבוץ, כי מי פועל ועוסק זאת, לקבץ בכל שנה ושנה קבוץ גדול כזה ה' עליהם יחיו, ורבם ככלם הם בעלי תורה, והרבה מהם גם בעלי עסק, ויש שיש להם עסקים גדולים מאד בביתם, ולפני ראש השנה משליך כל אחד

מהם כל עסקיו שבביתו ובא ביגיעות וטרחות גדולות, ויש שבאים ממקומות רחוקים וכו', ואין עושים שם שום דבר, רק כל אחד מבקש ומתחנן ושופך נפשו לפני ה' לזכות לתשובה שלמה וכו' ושייתקנו כל פגמיו שפגם עד עתה ושמעתה לא יפגם עוד, ומרבים שם בתחנונים רבים ובבכיות גדולות והתעוררות גדול עד אין חקר, הן על קברו הקדוש קדם ראש השנה, הן בבית מדרשו הקדוש בראש השנה בעצמו, וכל אחד מקבל הארה והתעוררות מחברו, ובכל שנה ושנה מתחדש ומתחזק בעזרת השם האהבה וההתקשרות והאחדות שבין כל הקבוצה לשם שמים ושאינה תלויה בשום דבר כלל, וגם בעזרת השם בכל שנה נתוספין נפשות חדשות אל כלל הקבוצה, ורואין בחוש ממש הפעלה הטובה שיש לכל אחד מאנשי הקבוצה בכל השנה על ידי זה ברוחניות, וכמעט שהחיות וההתחזקות של כל אחד בעבודת ה' כל השנה כלה הוא על ידי החיות דקדושה וההארה הגדולה שמקבלין אז בזמן הקבוצה, וכשנתתקן ברוחניות - ממילא מסתמא נתתקן גם בגשמיות גם כן, כמבאר במקום אחר (ליקוטי קמא סי' יד); ומי שמסתכל על כל זה בעין האמת (וממילא מוכן פי אי אפשר לבאר בשלמות כל עניני ההתפארות הקדושים שיש להשם יתברך על ידי זה) - בודאי הוא גם כן בבחינת "מלך ביפיו תחזינה עיניך" (ישעיה לג יז), וזוהה גם כן לכל הבחינות המבארים בפנים:

(פרפראות לחכמה סימן מ תנינא)

לג

למען השם אל יזיז דעתו ומחשבתו, רק להיות על ראש השנה בפה (אומאן), לתחב ראשו בין אוהבינו המקשרים את עצמם עם נשמת אור רבנו ז"ל:

(מכתב רבי נחמן טולטשינער מיום ד עקב תרל"ב)

לד

לְהוֹדִיעַ לְדוֹרוֹת שֶׁהַשְּׁלֵשָׁה דְבָרִים הָאֵלֶּה יְסוּדוֹת הָעֲקָרִיִּים בְּהַשָּׁאֲרַת אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זצ"ל, כְּפִי הַמוֹכֵן בְּזֶה מְדַבְּרֵי מוֹהֲרַנ"ת ז"ל: אֲסַפְתָּנוּ עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה - שְׁבֻזָּה מִמִּילָא כָּלוּל גַּם אֲמִירַת הָעֵשְׂרָה קְפִיטַל תְּהִלִּים עַל צִיּוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ וְכוּ'": (כוכבי אור, אחרי אנשי מוהר"ן (ב))

לה

דְּרַבְּנוּ תְּמִיד לְהִתְאַסֵּף בְּאוֹמָאן בְּיַמֵּי רֵאשׁ הַשָּׁנָה הַקְּדוֹשִׁים, לְהִתְפַּלֵּל עַל צִיּוֹן אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ בְּעָרְב רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וּלְהִתְפַּלֵּל בְּיַחַד בְּיַמֵּי רֵאשׁ הַשָּׁנָה הַקְּדוֹשִׁים בְּמִדְרָשׁוֹ הַקְּדוֹשׁ: (ראבר"ג, קונטרס ימי התלאות)

לו

בְּדִבְרֵי אֲסַפְתָּנוּ בְּיַמֵּי רֵאשׁ הַשָּׁנָה, מְבֹאָר מְדַבְּרֵי מוֹהֲרַנ"ת זְכָר צְדִיק וְקְדוֹשׁ לְבָרָכָה (שְׁשֻׁמְעָתִי מֵאָבִי וּמִוְרֵי שְׁשֻׁמְעַ מִפִּי בְּנוֹ רַבִּי יִצְחָק מְטוּלְטִשִׁין שְׁשֻׁמְעַ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ), שְׁאָף עַל פִּי שְׁלִבְבוּ הִיתָה חֲזָקָה בְּכַטְחוֹן וּמְבֹטָח שֶׁתִּתְקַיֵּם הָאֲסֵפָה הַזֹּאת עַד בִּיאַת הַגּוֹאֵל צְדָק, אֲכַל גַּם זֶה לֹא נֶאֱמַר רַק כְּדִיוֹק הַמְּדַרְשִׁי"מ מֵהַפְּתוּב (משלי כח א) "וְצְדִיק כְּכַפִּיר יִבְטַח" (- וְלֹא כְּאִרֵּי שְׂאִין מִתִּירָא כָּלֵל), כִּי בְּכָל זֹאת לֹא הִיתָה בִּיכְלָתוֹ לְבַרֵּר בְּזֶה יְדִיעָה בְּרוּרָה וּמְחֻלָּטָה; וְאִין רְצוֹנִי לְהַאֲרִיךְ בְּזֶה בְּכַתָּב:
(שיחות וסיפורים סימן ד)

לז

על אודות אספתנו בימי ראש השנה הקדושים באומאן, אמר פעם אחת [מוהרנ"ת] לבנו רבי יצחק ז"ל הנ"ל בזה הלשון: "אני מקנה שיתקיים הדבר עד ביאת הגואל צדק, אבל אף על פי כן, מי יודע חס ושלום מה שיעבר בזה (מגדל ועצם הקטרוגים המתעוררים ומתגברים על זה בכל עת), אולי חס ושלום ימנעו ולא יניחו חס ושלום בשום אופן לבוא לשם", "זאג איך דיר זאלסט תמיד זיין ראש השנה אין אומאן, ערב ראש השנה זאלסט זיך שטעלן אפלו אין מארק" - "אומר אני לך שתמיד תהיה בראש השנה בעיר אומאן, ובערב ראש השנה תעמד אפלו בשוק, באיזה מקום שרואים משם בית ציונו הקדוש, ותאמר שם העשרה קפיטל תהלים, ואחר כך תתפלל שם באומאן בראש השנה אפלו באיזה עזרה של בית המדרש; וכן תנהג כל ימי חייך":

(כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (ג) אות ב)

בעת המחלקת שהיתה על אנשי שלומנו, דבר מוהרנ"ת עם בנו רבי יצחק בענין הנסיעה לאומאן על ראש השנה, ואמר לו: "איך גלייב אז דעם רבינים ראש השנה וועט האפן א קיום, נאר מען קען דאך נישט וויסן, ווער ווייסט וואס וועט זיין, וואס עס וועט פארקומען; זאג איך דיר אן דו זאלסט קומען אויף ראש השנה, און אז דו וועסט נישט קענען גיין אויפן ציון - זאלסטו שטייען ביים רוטיש און זאלסט קוקן אויפן ציון, און אז דו וועסט נישט קענען דאווענען אין שול - זאלסטו דאווענען אין פאליש, און אין אומאן זאלסטו זיין!" - "אני מאמין שהראש השנה של רבנו יהיה לו קיום, אף הרי אי אפשר לדעת, מי יודע מה יהיה ומה יבוא; על כן מצוה אני אותך שתבוא תמיד על ראש השנה, ובאם יתגברו עליך המניעות כל כך עד שלא תוכל ללכת

לציון הקדוש בערב ראש השנה - תעמוד אפלו ב'רוטיש' ותביט משם לעבר הציון הקדוש (ותאמר שם את העשרה מזמורים), ואם לא יניחו לך המתנגדים להתפלל בבית הכנסת יחד עמָהם - תתפלל בחדר כניסת בית הכנסת (המכנה 'פאליש'), העקר שבאומאן תהיה!"

לח

עוד אמר פעם אודות הנסיעה לאומאן על ראש השנה, שאם היה הדרך לשם מחפה בספינים וחרבות - "הייתי רוחש על ידי ורגלי פדי לבוא לשם על ראש השנה!":

מוהרנ"ת אמר פעם אודות הנסיעה לאומאן על ראש השנה: "ווען עס וואלט געווען די גאנצע וועג אנגעלייגט מיט שארפע שווערד אויף ארויף - וואלט איך זיך געראטשקעט אויף די הענט און אויף די פיס און איך וואלט געפארן; נאר אן א פאס - נישט, איך וואלט געטאן אלע מעגלעכקייטן צו באקומען א פאס" - "אלו הייתה כל הדרך זרועה בחרבות המחודדות כלפי מעלה - הייתי גוחן על ידי ועל רגלי והייתי נוסע"; רק בלי פאספורט - לא, הייתי עושה כל שנתן פדי לקבל פאספורט":

מט. 'רוטיש' זה היה מרכז קניות גדול באומאן אשר נבנה בצורה כזו שיש בו שורות חנויות מבית ומחוץ בצורת עיגול, וניתן היה להשקיף משם ולראות את מקום הציון הקדוש. (רל"י).

ג. ולא ידענו באיזה זמן אמר זאת מוהרנ"ת. (רל"י).

גא. ואנו זכינו לקיים זאת בבואנו על ראש השנה בשנות תר"פ ותרפ"א (ראה להלן בערכו), שכנופיות הפורעים האכזרים ה'באנדעס' הרגו רצחו וחמסו אז על הדרכים, ואף על פי כן זכינו להתגבר על הכל ולנסוע ולבוא אז אל רבינו להקיבוץ הקדוש על ראש השנה להתפלל יחד עם אנשי שלומנו באומאן. (רל"י).

גב. ראה 'עלים לתרופה' במכתבים ממוצאי שבת עקב שנת תקצ"ו, אור ליום ה' כי תצא

לט

שְׁמַעְתִּי מֵרַבִּי נַחֲמָן בֶּן רַבִּי שְׁכָנָא ז"ל שֶׁשָּׁמַע מִמּוֹהֲרַנְ"ת לְעִנְיַן נְסִיעַת
 ראש השנה וכו'; וְהֵיוּצָא מִדְּבָרָיו הַקְּדוּשִׁים שֶׁפֶל נְסִיעָה וְנִסְיעָה
 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיֶה לָּהּ חֵלֶק בְּקֶזֶן הַגְּאֻלָּה:

(כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (ג) אות ד)

מ

אַחֲרֵי הַסְּתַלְקוֹת רַבְּנֵנוּ, הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶחָד שֶׁהֵיְתָה בּוֹ הַתְּעוֹרְרוֹת
 עֲצוּמָה, וּבִלְיַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַחֲרֵי תְּפִלַּת עֲרַבִּית נַעֲנָה מוֹהֲרַנְ"ת
 וְאָמַר: "אֵיךְ גְּלִיב אֵז רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵיז דְּעַר רַבִּי דָּא אֵין שׁוּל מֵיט אֹנָז;

שנת תקצ"ו, יום א' כי תבוא שנת תקצ"ו, יום א' ר"ח אלול שנת תקצ"ט, ועוד, קצת מעניין
 ה'בילעט' (אישור) בעת המחלוקת, כשהיה מוהרנ"ת בגלות בנעמרוב ואסרו עליו לצאת משם
 בלי 'בילעט'; וראה עוד להלן חלק ב' סימן שצ"ד.

ג. כי כשהולך על דרך המחודדת בסכינים וחרבות, אולי יזכה וישיאר בחיים ויצליח להשיג
 כל תיקונו הנצרך לו, אולם אם חלילה ייסע בלא פאספורט (או אם ייסע עם פאספורט
 מזויף, שנחשב גם כן כנוסע ללא פאספורט כלל) ויתפסוהו ויחבשוהו בבית הסוהר - בזה
 בהכרח שתיפגם נשמתו, כי יעבירוהו שם על איסורי תורה חס ושלום. ומשום זה לא היה
 עושה כך מוהרנ"ת את דרכו, כי בזה מסכן את כל יהדותו ורוחניותו, ועל כן אף שעל סכינים
 וחרבות היה מנסה בכל כוחו להגיע לציון רבינו, אולם בלא פאספורט שהוא כנגד חוק
 המלכות לא היה מסתכן, כי אין זה ברצון רבינו הקדוש לעשות דבר כזה שיש בו סכנה לכל
 יהדותו [וצריכין להרבות בתפילה שנזכה כבר לנסוע מפה ארץ ישראל בדרך ישרה, ואם
 היו מתפללין הרבה בוודאי שכבר היינו זוכין לזה, רק שאין מתפללין כראוי על זה. וכל
 דיבורינו נגד הנסיעה בפאספורט מזויף הוא רק קודם מעשה, אבל לאחר מעשה, שנסעו
 כבר - בוודאי מחוייבים אנו להתפלל עליהם שיזכו ליסע ולבוא לשלום ויפעלו כל טוב, כי
 כתיב (תהלים קטז ו'): "שומר פתאים ה'"; ואף על פי שרואין שנעשין ניסים, אף על פי כן
 אין מזה ראייה שצריכין לנסוע בדרך זו, רק זה מצד רחמי השם יתברך עליהם]. (רל"י).

גד. בן מוהרנ"ת. רבי נחמן זה היה אדם קדוש ומופלג במעלה מאוד, ראה אודותיו בערכו
 להלן חלק ב' מסימן תקפ"ד והלאה.

און אז דער רבי איז דא - זענען אלע שבועה רועים דא! - "אני מאמין שבראש השנה נמצא רבנו כאן בבית הפנסת עמנו; וכשרבנו נמצא כאן - אזי כל השבועה רועים" כאן!"; ונתן מוהרנ"ת קולו וצעק: "איך גלייב אזוי ממש אז איך זעה!" - "אני מאמין בזה כל כך עד שאני ממש רואה זאת!" - וכשצעק את אלו התבות האחרונות הרגישו אנשי שלומנו במוחש שבאמת רבנו נמצא עמנו כנ"ל - "האט מען געזעהן אז דער רבי איז דא!"

מא

בראש השנה של שנת תקע"ב, הוא ראש השנה הראשון אחרי הסתלקות רבנו הקדוש, רצה רבי יודל תלמיד רבנו להראות במוחש לכלל באי הקבוץ באומאן שרבנו הקדוש נמצא שם יחד עם ממש בעת הקבוץ (רבי יודל האט געוואלט ווייזן דעם ערשטן ראש

נה. ראה מיכה פרק ה' פסוק ד'; גמרא סוכה דף נ"ב ע"ב; תיקון כ"א דף ס"ב ע"א; זוהר חדש בלק דף צ"ב ע"א; ועיין ליקוטי קמא סימן כ"א.

נו. עיין ליקוטי קמא סימן ס"ב; וראה ב'ליקוטי תפילות' חלק א' תפילה כ"ב: "ורחם עלינו בזכות צדיקי אמת שבדור הזה, ובזכות צדיקי אמת הקדושים אשר בארץ המה אשר אנו וכל עמך בית ישראל הולכים וסובבים ומשתטחים על קבריהם וציון שלהם בכל ערב ראש השנה, ופורשים כפינו לפניך ומתפללים ומתחננים אליך בקידה, בכריעה, בהשתחויה, בלב נשבר ונדכא, חוסה עלינו ברחמיך הרבים ותעורר לב נשמת כל הצדיקים אמיתיים אשר נשמתם בגבהי מרומים, ברום המעלות, בעולמות העליונים הקדושים, שכל נשמות הצדיקים הקדושים האמיתיים יירדו למטה בראש השנה ויהיו עימנו בקרב עמך ישראל, ויעזרו אותנו להתפלל ולהתחנן בראש השנה ולהכניע ולגרש השטן בראש השנה, ולשבר ולבטל כל מיני עזות דסטרא אחרא מעלינו ומעל כל עמך בית ישראל על ידי התפילות והתקיעות של ראש השנה הקדוש, עד שנזכה להמשיך עלינו ועל כל עמך בית ישראל קדושה וטהרה מראש השנה על כל השנה כולה".

נז. ועיין 'כוכבי אור' חלק 'אנשי מוהר"ך' (השלישי) בהערה לאות ג'.

השנה אז דער רבי איז דא, ממש אלע זאלן זעהן דעם רבי'ן), וכבר הכין עצמו לזה¹¹; אף אחר כך, מחמת שהיה שם אחד שלא היה ראוי לזה, התבטל הדבר בגללו, שלא יכול היה רבי יודל להראות זאת:

מב

בהראש השנה בימי חייו הקדושים באו אליו לאומאן על ראש השנה האחרון (תקע"א) לערך חמש או שש מאות אנשים, ובלשון בני אדם בדרך אומדנא היה מרגלא בפומיהו לומר שבאו אליו אז בערך אלף אנשים, בן שמעתי מאבי ז"ל בשם מוהרנ"ת ז"ל¹²; ואחר כך, בראש השנה הראשון שאחר הסתלקותו הקדושה (תקע"ב), באו למספר, ולא היו רק ערך ששים אנשים ולא יותר: (ביאור הליקוטים סימן קנה)

מג

אמר [מוהרנ"ת] פעם אחת לבנו רבי יצחק ז"ל מטולטשין, שלא יסע לארץ ישראל לדור שם בקביעות עד שיהיה בן ששים שנה¹³.

נח. גם ראה להלן בערכו שרבי יודל היה איש נורא ושמימי (א' גענוואלדיגער מענטש, א הימל מענטש), וכלל אנשי שלומנו היו יודעים שכאשר היה רבי יודל הולך להשתטח על ציון רבינו הקדוש, היה מדבר עם רבינו כדבר איש אל רעהו, כמו בחיים חיותו ממש - "אז ער איז געגאנגען צום רבי'ן אויפן ציון, האט ער גערעדט מיט'ן רבי'ן".
נט. ומובן מאליו שהשמות שנכתבו בספר 'שמות הצדיקים' (בחלק 'שמות אנשי רבינו') אינם אלא מעט מזער. (רל"י).

ס. אמרו אנשי שלומנו שמוהרנ"ת רצה לכתחילה שבנו יישאר בקביעות לדור בארץ ישראל, אמנם ראה ברוח קדשו שבנו רבי יצחק לא יאריך ימים שם, ומחמת כן אמר לו זאת בפרטיות, לבלי ליסע לאר"י לדור שם בקביעות עד היותו בן ששים, וזאת אמר לו על אף שבנו רבי יצחק לא שאלו כלל וכלל על דבר זה, ואכן כשעלה רבי יצחק לארץ ישראל בשנת

וְהַמּוֹבֵן הִיָּה מְדַבְּרֵי הַקְּדוּשִׁים שָׂאָף עַל פִּי שִׁישִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
גְּדוּלָה מַעֲלָתָהּ מְאֹד, וְכַמוּבָא בְּסִפְרֵי אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זצ"ל

(ראה ליקוטי קמא סימנים ז ט כ לז מד מז מח נה קכט קנה קפז רלד רעז, שם תנינא סימנים
ח מ עא עח קט קטז, ועוד), אָבֵל כְּכַר אָמַר אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זצ"ל עַל
הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁלוֹ שְׂאִין דְּבַר גְּדוּל מְזָה כְּמוּבָא בְּחֵי מוֹהֲרָ"ן (סימנים
קכו רכ תו), וְגַם כָּל קְדוּשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁף מִמֶּנּוּ כְּמוּבֵן בְּלִיקוּטֵי תַנְיָנָא
סִימָן מ', וְגַם מוֹבֵן וּמְבַאֵר בְּדַבְּרֵי אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זצ"ל שֶׁשְׁנַתוֹסָף
רַק נֶפֶשׁ אַחַת לְהַקְּבוּץ שָׁלוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה - אִזּוֹ נִתְרַבֵּן הַבְּתִים שֶׁל
הַקְּדוּשָׁה אֶלְף אֶלְפִים וְרַבֵּי רַבּוֹת פְּעָמִים עַד אֵין שְׁעוֹר (עי' ליקוטי תנינא
סי' ח; חיי מוהר"ן סימנים מג רה; ליקוטי הלכות ציצית ז אותיות ב - ט), וְעֵין בְּלִיקוּטֵי
הַלְכוּת' הַלְכוּת נִזְקֵי שְׁכָנִים הַלְכָה ד' (אות יא) שְׂאִין עֶרְף לְהַעְבֹּדָה שִׁיעֵבַד
הָאָדָם בְּפָנָי עֲצָמוֹ אֶפְלוֹ כָּל הַיּוֹם נִגְדַּן נִקְדָּה אַחַת שְׁעוּשָׁה כְּשִׁמְצוּטָרְף
וְכוּ', עֵין שָׁם, וּמִכָּל שְׁכֵן שְׁגְדוּלִים צְדִיקִים בְּמִיתָתָם יוֹתֵר מִבְּחֵייהֶם (חולין
ז:), וְכָל אֲשֶׁר גְּדָלָה וְשִׁגְבָה רֹמְמוֹתוֹ וְהִתְעַלּוֹתוֹ שֶׁל אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ
זצ"ל - כֵּן גְּדָלוֹ וְשִׁגְבוֹ גַם הַתְּקוּנִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְיָמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה
הַקְּדוּשִׁים, כְּמוּבַאֵר בְּדַבְּרֵי הַקְּדוּשִׁים בְּהַלְכוּת גְּבִיַת חוֹב מֵהַלְקוּחוֹת
הַלְכָה ה' אוֹת י"ד, עֵין שָׁם): (כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (ג) אות א)

תרכ"ח בהיותו בן שישים (נולד בשנת תקס"ח), לא האריך ימים שם כי אם שנה ומחצה,
וברורים הדברים כי דיבור זה נאמר בפרטיות אך ורק לרבי יצחק, ולא אמרו מוהרנ"ת כלל
וכלל לשאר אנשי שלומנו, ומטעם זה המבואר. (רל"י); גם ראה במכתב מוהרנ"ת מיום ה'
'שם ה' שנת תקצ"ז (בהיותו קרוב לגיל שישים): "השם יתברך ירחם עלינו וישיבנו לשלום
לפה, ומכאן לארץ הקדושה"; [ראה עוד להלן בחלק ב' סימן תשל"ט ושם סימן תרס"ט,
ובחלק ג' סימן נ"ג, ובהערה שם]; ראה עוד במכתב רבי יצחק בן מוהרנ"ת לבניו רבי דוד
צבי ורבי מיכלי מיום ו' ערב שבת צו תרכ"ט: "הגני מברך אתכם אשר תזכו גם כן לעת
זקנתכם לקבוע אהליכם עם נשותיכם שיחיו בארץ הקדושה הזאת בהרחבת לבבכם".

 מד

פַּעַם אַחַת בְּעָרְב רֵאשׁ הַשָּׁנָה בִּבְקָר שָׁאֵל אוֹתוֹ בְּנוֹ הָרַב יִצְחָק ז"ל עַל
 אוֹדוֹת שְׁחָלֵשׁ לְבוֹ מָאֵד [כִּי לֹא הָיָה אָז בְּקוֹ הַבְּרִיאוֹת], אִם
 יֵאָכֵל אֵיזָה דָּבָר קִדְּם לְכַתּוֹ עַל צִיּוּנוֹ הַקְּדוּשׁ כְּדִי שְׂיִהְיֶה בְּכַחוֹ לְפָרֵשׁ
 שָׁם שְׂיִחַתּוֹ בְּהַתְּעוֹרְרוֹת הַלֵּב כְּרֵאוּי; וְהַשִּׁיב לוֹ: "לֹא. אָמַר כְּאֲשֶׁר תּוּכַל
 - וּבִלְבָד שְׂיִהְיֶה קִדְּם הָאֲכִילָה!" (כּוּכְבִי אור, אנשי מוהר"ן (ג) אות לג)

נִחְלָה פַּעַם רַבִּי יִצְחָק בֶּן מוֹהֲרֵנ"ת בִּימֵי הַקִּיץ בְּאִיזוֹ מַחְלָה, וְחָשַׁב כְּבָר
 אֲז בְּדַעְתּוֹ שְׁלֹא יוּכַל לְהַגִּיעַ עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְקַבּוֹץ אֲנָשֵׁי שְׁלוּמֵנוּ
 בְּאוּמָאן; וּכְשֶׁבִקֵּשׁ בְּתַפְלָתוֹ מֵהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ עַל רְפוּאָתוֹ, עָנָה וְאָמַר:
 "רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵיךְ זָאֵל דִּיר זָאגֵן אֲז אֵיךְ וְוַעֵל דִּיר מְעַר נִשְׁט זִינְדִיגֵן
 - וְוִי קָעַן אֵיךְ דִּיר זָאגֵן אֲז אֵיךְ וְוִיִּס נִשְׁט? אָבַעַר דָּאס זָאג אֵיךְ דִּיר
 צו: אַ פֶּפוּי טוֹבָה וְוַעֵל אֵיךְ שׁוּיִן נִיט זִיין, אֵיךְ וְוַעֵל תְּמִיד גַּעְדַּעְנִקְעַן
 וְוַאס דוּ הָאָסְט מִיר גַּעְטָאן!" - "רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי מָה אוּכַל כְּבָר
 לְהַבְטִיחַךְ? שְׂאֲבִטִיחַךְ שָׁאם תְּבְרִיאֲנִי לֹא אֶחְטָא לְךָ יוֹתֵר - אֵיךְ יְכוּל
 אֲנִי לְהַבְטִיחַךְ זֹאת כְּשֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ? אוּלָם זֹאת מְבִטִיחַ אֲנִי לְךָ: כְּפּוּי טוֹבָה
 כְּבָר לֹא אֶהְיֶה, תְּמִיד אֲזָכּוֹר אֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי!"

וְאֶכֶן הַבְּרִיא רַבִּי יִצְחָק, וְנִסַּע וְהַגִּיעַ לְאוּמָאן עַל יְמֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וּבְעָרְב
 רֵאשׁ הַשָּׁנָה בִּבְקָר, שְׁמַנְהַג יִשְׂרָאֵל לְצוּם אֲז עַד חֲצוֹת הַיּוֹם כְּפִדּוּעֵי,ּ
 הָיָה קָשָׁה לוֹ הַצּוּם מִחֲמַת חֲלָשְׁתּוֹ הַנ"ל, וְעַל כֵּן אָמַר לְאָבִיו מוֹהֲרֵנ"ת

שהוא רוצה תחלה לטעום מעט איזה דבר מאכל, ואחר כך ילך לציין רבנו הקדוש לומר שם את התקון הכללי וה'ודוי דברים', פי על ידי שיטעם איזה דבר מאכל יוכל להתפלל שם על הציין בארפה ובכונה כראוי (ער ויל גיין צום רביין אויפן ציין, און ער איז שוואך, אז ער וועט עפעס עסן פריער וועט ער קענען זיין לענגער).

השיב לו מוהרנ"ת: "גיי צו דעם רביין אויפן ציין, און זאלסט זאגן ווי אזוי דו וועסט זאגן, און נאך דעם עסן וועסטו זעהן צו גיין נאכאמאל!" - "אל תעשה כן, רק תלך לציין, ותאמר שם העשרה מזמורים איך שתאמר, ולאחר מכן, אחרי האכילה, ראה לחזור שוב להשתטח על הציין ולהתפלל בארפה!"^{כב}:

מה

בספר 'חיי מוהר"ן' בכתב ידו של מוהרנ"ת היה פתוב שתגיע עוד עת כזו שיעו ויבואו מכל העולם להשתטח בערב ראש השנה על ציין רבנו, ויהיו עם רב כזה עד שיצטרכו להעמיד שומרים ושוטרים להשגיח על הצבור, שלא יתמהמהו יותר מדי ויפנו מקומם להבאים אחריהם:

מו

מוהרנ"ת ז"ל היה מכנה את אנשי שלומנו מטעפליק "טעפליקער בעלי בתים", אף על פי שהיו בהם עובדי ה' מפלגים.

סב. ככלל, היה גם בשאר ימי השנה עניין אצל אנשי שלומנו לילך לרבינו הקדוש על ציונו 'אליבא ריקנא' (ראה שבת קט:), וכל שכן בזמן כזה של ערב ראש השנה. (רל"ו).

פַּעַם כְּשָׁחַל עָרַב רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִהְיוֹת בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּשַׁבּוּעַ, וְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִשָּׂאָר הָעִירוֹת הִקְדִּימוּ כְּנֶהוּג לָבוֹא כְּכָר עַל שַׁבַּת לְאוּמָאן בְּכַדִּי שְׂיֻכְלוּ לִזְמַר בְּאוּמָאן גַּם אֶת הַסְּלִיחוֹת שֶׁל עָרַב רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַנִּקְרָאוֹת 'זְכוֹר בְּרִיתִי^ס, אֶךְ כִּמָּה מֵאַנְשֵׁי טַעֲפְלִיק יֵצְאוּ רַק בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶשׁ בְּדַרְכָּם לְאוּמָאן, וְאֶת הַסְּלִיחוֹת אָמְרוּ יַחְדָּו בְּכַפָּר 'פְּאַלְאַנְקַע' הַסְּמוּךְ מְאֹד לְאוּמָאן^ס. אַחַר כֵּךְ כִּשְׁהֲגִיעוֹ לְאוּמָאן, גָּעַר בָּהֶם מוֹהֲרַנְת' וְאָמַר לָהֶם: "אֵיידֶער אַזאַ רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אִיז בַּעֲסַעַר אֵינְגְאַנְצֵן נִישְׁט!" - "אִם רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא כֵּךְ - טוֹב יוֹתֵר בְּכֻלָּל לֹא לָבוֹא!"^ס:

סג. בשנים שהיה חל ראש השנה ביום ב' וג' היה המנהג אצל אנשי רבינו בימי חייו הקדושים להזדרז לבוא ולהיות אצלו כבר על שבת קודש (אמאל איז געווען אז ס'פֿלעגט דער עולם קומען שוין אויף שַׁבַּת), ובכדי שיאמרו כעלות הבוקר של יום ראשון את הסליחות של ערב ראש השנה הנקראות 'זכור ברית' יחד עימו. (רל"י).

סד. 'פאלאנקע' הוא כפר של נכרים. (רל"י).

סה. וטעם הדבר, כי הסליחות של 'זכור ברית' הוא "גם כן ראש השנה" - "זְכוֹר בְּרִית אִיז אוֹיִקֶעט רֹאשׁ הַשָּׁנָה". ומובא ב'חיי מוהר"ן בסימן ש"ה שפעם אחת עמד רבינו בערב ראש השנה אחרי הסליחות ואמר: "אנשים אחרים היו מרוצים שיהיה להם ראש השנה כמו ערב ראש השנה שהיה לכם", ואמר בזה הלשון: "אַנְדֶּערֶע וואַלטֵן זיך גֶעוואַונְטֶשֶׁן אזוי אַ רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכוּ". ומה שהתבטא מוהרנ"ת בכזו חריפות, הוא מפני שהבחין באנשי טעפליק שהם רוצים להנהיג הנהגה חדשה, להיכנס לתוך ה'ראש השנה' של רבינו ללא ה'זכור ברית' אצלו. (רל"י). וראה עוד להלן אודות רבי נחמן ב"ר יצחק לייב תלמיד מוהרנ"ת שהיה ה'בעל תפילה' בתפילת המנחה של ערב ראש השנה, ובעת תפילתו שררו בקלויז אימה ופחד ה' כאלו עד שהיו יריאים אף להרים את הראש, ובבחינת הכתוב (ישעיה ב כא) "לבוא בנקרות הצורים ובסעיפי הסלעים מפני פחד ה' ומהדר גאונו בקומו לערוץ הארץ", ובשנה הראשונה שלאחר הסתלקותו ניגש במקומו שליח ציבור אחר להתפלל בערב ראש השנה את תפילת המנחה, ושאל אחד מהזקנים שהיה מהגדולים שבאנשי שלומנו: "פֿאַרְוואַס אִיז רַבִּי נַחְמָן גִּישְׁט צוֹנְעֶנְגֶּאנְגֶּען?" - "מדוע לא ניגש רבי נחמן לתפילת המנחה?", וכשענו לו שנסתלק ונפטר, השיב בתמיה: "בִּי 'זְכוֹר בְּרִית' הָאֵב אִיךְ אִים דָּאךְ גֶּעֶזְעְהָן שְׂטִיין אִין שוּלו!" - "הרי ראיתי אותו (את רבי נחמן) עומד בבית הכנסת בעת הסליחות של 'זכור ברית'!" - [והוא על פי המבואר ב'חיי מוהר"ן סימן ק"א, עיין שם]; ראה עוד להלן בערך רבי אבא שו"ב, וכן בערך הרב יצחק מחארשטיוואטע בסיפור התקרבות אחיו אל רבינו הקדוש.

מז

א. שִׁמְעֵתִי מֵאֲבֵי ז"ל ספור בנין בית הכנסת אשר באומאן, ששמע אבי מפי מוהרנ"ת ז"ל כי בשנה הראשונה שאחר הסתלקות רבנו ז"ל לא נמצא יותר מששים אנשים שבאו להשתטח על קברו הקדוש בערב ראש השנה; וגם זה המספר הרים מאד את הבטחון בלב מוהרנ"ת ז"ל שתהיה נקבעה זאת האספה לדורות (כנהוג עד היום), כי בתחלה לא עלה על דעתו כלל שיתעורר גם זה המספר לנסע לרבנו ז"ל על ראש השנה לאחר הסתלקותו כמו בימי חייו:

ב. ובערב ראש השנה נסכם בלב רבי יודל ורבי שמואל אייזיק ז"ל ועוד מגדולי תלמידי רבנו ז"ל, להתפלל על זה המקום שהתפלל בו רבנו ז"ל בעצמו בראש השנה האחרון שקדם הסתלקותו (שנקרא בשם "אמבאר" כמובא בספר 'חיי מוהר"ן'"), אבל מוהרנ"ת ז"ל נתעקש ועמד כנגדם, בטענתו ששמע מפי רבנו ז"ל שאמר פעם אחת אליו ולחברו רבי נפתלי ז"ל: "אני רוצה שתהיו מערבים עם העולם" - (ובלשון המרגל, בזה הלשון: "איך וויל איר זאלט זיין אויסגעמישט מיט דער וועלט" [17]), ורצה מחמת זה שיתפללו כל הצבור בבית הכנסת שנקרא בשם "שומרים לבקר", שהוא נבנה אז בסמוך על ידי איש אחד שרצה וחסק שאנשי שלומנו יתפללו שם, וגם כל אנשי הצבור התמידי שבזה בית הכנסת הסכימו על זה. (כי המחלקת שהיתה

10. סימן רכ"א.

11. כמבואר לעיל בסימן קס"ז.

12. ראה 'מסילת ישרים' (סוף פרק ה) על מאמר חז"ל (כתובות יז). "לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות".

בְּחַיֵּי רַבְּנוּ ז"ל נִשְׁקָט וְנִשְׁתַּקַּע אַחַר פְּטִירַת רַבְּנוּ ז"ל מִלֵּב רָבִים כְּכֹלם
 שֶׁל אֲנָשֵׁי הָעִיר; וְנִתְמַהְמָה זֶה הַהִשְׁקָט עַד תְּחִלַּת שְׁנַת תְּקַצ"ה שֶׁעָמַד
 מִי שֶׁעָמַד, וְעַד זֹאת הַשָּׁנָה הָיוּ רְגִילִים אֲנָשֵׁי הָעִיר לְבַקֵּשׁ אוֹרְחִים מֵאֲנָשֵׁי
 שְׁלוֹמֵנוּ לְסַעַד אֶצְלָם בְּסֻעֻדַת רֵאשׁ הַשָּׁנָה). אָבֵל מַחְמַת שֶׁשָּׂאָר תְּלַמִּידֵי
 רַבְּנוּ ז"ל עָמְדוּ בְּזֶה פְּנֵגֵד מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, נִסְכָּם הִדְבָּר לְהִתְפַּלֵּל בְּהֶאֱמָבֵאָר
 הַנִּזְכָּר (שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ רַבְּנוּ ז"ל כַּנִּזְכָּר):

ג. וְלִפְנֵי עַרְב כְּשֶׁנִּתְאַסְפוּ לְתַפְּלַת הַמִּנְחָה, נִתְעוֹרֵר לְאִין עֶרֶךְ תְּבַעֲרַת
 לֵב מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל בְּצַעַר וְיִסוּרִים עַל עֲבָרָם עַל דְּבָרֵי רַבְּנוּ
 ז"ל (לְהִיּוֹת מְעָרְב עִם שְׂאָר נְפֹשׁוֹת יִשְׂרָאֵל כַּנִּזְכָּר), עַד שֶׁחֲזַר וְנִתְלַבֵּשׁ
 בַּמְּלָבוּשׁ הָעֲלִיּוֹן לִילָךְ אֶל הַחוּץ וְלָבֹא לְבֵית הַמְּדַרְשׁ הַנִּזְכָּר, וְלִבְלִי
 לְהִתְפַּלֵּל כָּלֵל עִם תְּלַמִּידֵי רַבְּנוּ ז"ל; וְרַבֵּי נִפְתְּלֵי בְּרָאוֹת כֵּן מִמוֹהֲרַנְ"ת

סט. ראה ב'ליקוטי הלכות' נטילת ידים לסעודה ו' אות פ"ט: "זה בחינת ראש השנה, שאז
 כל ישראל עוסקין בזה, שכל אחד טורח ומתייגע לבוא להקיבוץ הקדוש של ישראל, שזהו
 בחינת 'בתוך עמי אנכי יושבת' (מלכים ב ד יג) הנאמר על ראש השנה כמו שאיתא בזוהר
 הקדוש (נח דף סט: ויצא דף קס: בשלח דף מד:), ואפילו מכל הכפרים ומקומות הרחוקים
 מתקבצים אל המקום שיש קיבוץ מישראל; והעיקר כשזוכין לבוא להצדיקים האמיתיים,
 כאשר נוהגין כל ישראל לנסוע לצדיקים על ראש השנה, כי עיקר הקיבוץ וקיומו הוא על
 ידי הצדיק הרועה האמיתי, בחינת משה כנ"ל; ושם בהלכות ראש השנה ו' אות ב': "על כן
 צריכין לנסוע לצדיקים אמיתיים על ראש השנה, ואפילו מי שאינו זוכה לנסוע - על כל
 פנים צריך להשתדל לילך ולנסוע אל מקום שיש קיבוץ גדול של כשרים ויראים ביותר
 להתפלל ולשמוע קול שופר עימם, וכמו שנוהגין כל ישראל שבראש השנה ויום הכיפורים
 מתאספין ומתקבצין יחד מכל הכפרים, וכל הרחוקים שאינם נזהרים להתפלל בציבור בכל
 ימות השנה, אבל בראש השנה כולם נקבצין אל הציבור הקדוש וכו', וכל מה שמתקבצין
 ומתרבין יחד נפשות ישראל ביותר להתפלל בראש השנה ולתקוע שופר - יכולין ביותר
 לעלות בתחילת המחשבה וכו'".

ע. ומוהרנ"ת נהג כן גם מחמת שלא היה לו שום ספק בזה שכל אנשי שלומנו ילכו ויבואו
 אחריו, וכפי שאכן אירע תיכף - "רבי נתן האט נישט געהאט קיין איין ספק אז אלע תלמידים
 וועלן מיט גיין מיט אים!". (רל"י).

ז"ל נתעורר גם כן לילך אל הבית המדרש הנ"ל, ועד שנתעוררו גם שאר התלמידים לילך אל הבית המדרש הנ"ל.

ואנשי הבית המדרש הנ"ל קבלו אותם ברכ כבוד, והתפללו עמם יחד עד עשרה שנים; אבל מחמת שמשנה לשנה נתוסף הצבור הנוסעים לאומאן על ראש השנה, ראו אחר כך בסוף העשרה שנים שאין שום אפן ויכלת כלל לסבל את הדחק בזה הבית הכנסת, וחזרו לזה המקום הנ"ל (האמבאר שהתפלל שם רבנו ז"ל):

ד. ואחר כך במשך שנה או שנתים נתקלקל ונחרב קצת על פי איזה סבה זה האמבאר, עד שגם שם לא היה באפשר להתפלל, והתחיל מוהרנ"ת לשכור איזה חדר גדול אשר חפש ומצא בכל שנה, שיהיה ביכלת שיכנסו שם כל הצבור להתפלל בראש השנה:

עא. הנה זה האמבאר היה כמין אכסדרה, צריף, אשר איננו מתאים לשמש כבית כנסת, ובפרט לתפילות הקבועות של הימים הנוראים, והסיבה היחידה שחפצו גדולי תלמידי רבינו להתפלל דווקא שם היתה רק מחמת שזהו המקום בו התפלל רבינו ז"ל בראש השנה האחרון שקודם הסתלקותו, והרגישו בנפשם שעל ידי ההתאספות דווקא במקום זה, על ידי זה ימשיכו את אורו הקדוש בינינו ביותר; ומנגד היה בעיר בית כנסת חדש קבוע ומתוקן לכלל, הלא הוא בית הכנסת שנקרא בשם 'שומרים לבוקר' שנבנה אז על ידי איש אחד אשר רצה וחשק שאנשי שלומנו יתפללו שם, וגם כל אנשי הציבור התמידי שבזה בית הכנסת הסכימו על זה שאנשי שלומנו ינהלו וינהיגו את כל סדר התפילות וכיוצא בזה כאוות נפשם חפצם ורצונם בימי ראש השנה הקדושים, ועל כן עמד מוהרנ"ת וטען כנגד שאר גדולי תלמידי רבינו ז"ל שהיות ששמע מפי רבינו ז"ל שאמר פעם לו ולחבירו רבי נפתלי ז"ל "אני רוצה שתהיו מעורבים עם העולם" כמבואר לעיל בסימן קס"ז, ובזה כלול בוודאי גם שאנשי שלומנו לא יתנהגו כמין כיתה נפרדת חס ושלום, אלא יתאספו ויתקבצו יחדיו בזמני התפילות במקום קבוע ומיוחד לבית הכנסת, וכנהוג בכל קהילות ישראל בכל אתר ואתר - על כן רצון רבינו היה בוודאי שינהיגו את הקיבוץ הקדוש שלו בבית הכנסת ולא במקום ארעי כאותו 'אמבאר'; ואכן בסופו של דבר נהגו שם אנשי שלומנו את כל ענייני ה'ראש השנה שלו' כחפצם וכרצונם. (רל"י).

ה. אבל אחר כך סבב השם יתברך בקצת שנים שהיה קשה וכבד לאין ערוך למצא חדר כזה לשכרו, וראה מוהרנ"ת שאם לא ישתדל לבנות עבור זה בית הכנסת מיחד להתפלל שם באספת הקבוץ בראש השנה - לא תתקיים כלל אספת הקבוץ, כי בלי ספק יהיה נמצא לפעמים שנה אחת שלא יהיה לשכר חדר כזה, ותבטל האספה לגמרי חס ושלום מחמת זה; ונתעורר באמצע השנה לסבב בכל העירות שנוסעים מהם לאומאן לימי ראש השנה כנ"ל, ולהציע לפני אנשי שלומנו בכל עיר ועיר להתנדב מעות לצרכי זה הבנין^ע: (שיחות וסיפורים סימן נד)

מח

מוהרנ"ת אמר: "אם נתאספים עשרה ברסלבר חסידים" - ראוי לנסע אל כל קצוי העולם לתחב את ראשו ביניהם"; ודבר אז לענין ראש השנה, כשנאספין כל הקבוץ הקדוש, כמה גדול ערכו^ע:

מט

אודות הענין הגדול להתפלל ביחד במקום אחד בראש השנה הקדוש, אמר אדוננו מורנו ורבינו זצ"ל: "אז איר וועט זעך האלטן אין

עב. עוד בענין השתלשלות בניית הקלויז - ראה להלן חלק ב' מסימן תק"כ והלאה, בערך 'הקלויז'.

עג. ראה גם 'עלים לתרופה' במכתב מיום ג' עקב שנת תר"ג: "חסדו גבר עליך מאוד שזכית להיות בחלקו ולהקרא על שמו הקדוש ולהתקבץ בכלל קיבוץ שלו הקדוש, ובפרט על ראש השנה שהוא עיקר זמן הקיבוץ וכו'; ובשבת נחמו הזה דיברנו הרבה (נדפס ב'ליקוטי הלכות' נטילת ידים ו אותיות עז - פ) בענין נפלאות נוראות מעלת הקיבוץ של כל עשרה מבני ישראל, כי אכל בי עשרה שכינתא שריא וכו' (ראה סנהדרין לט.)", עיין שם שמביא כל הנ"ל בכדי להתפיס בלב המעיינים נוראות קיבוצם של כל אנ"ש על ראש השנה; וראה עוד 'ליקוטי הלכות' ציצית ז' אות ט'.

איינעם - וועט איר מען צוציען צו זען" - "אם תחזיקו עצמכם ביחד - אזי תמשיכו אותי אליכם", בפרט בימי ראש השנה; אף ש'יודע אני שיש לכבודו בזה כמה טעמים מה שכבודו רוצה להתפלל במקומו, אף על פי כן צריכין לעשות דבר שקשה לכבודו, בבחינת מסירת נפש, כדי למלאת רצון רבנו זצ"ל, שרצון רבנו הוא בודאי בלי שום ספק שאנשי שלומנו יהיו ביחד בימים הקדושים האלו, ובזה יגרמו נחת רוח לרבנו זצ"ל, שלא להפרד מהקבוץ, רק להתפלל ביחד" (תמימי דרך)

עד. ראה ב'חיי מוהר"ן סימן קפ"ז: "קודם שיצא מברסלב לאומאן להסתלק שם, בעת שיצא מפתח הבית ולחוץ לעלות על העגלה עמד אצל המזוזה, והניח ידו על המזוזה, ענה ואמר להעולם: 'תראו להתקבץ יחד ולהתפלל יחד, כי אם תתפללו בכוונה - אולי תוכלו להמשיך אותי לכאן עוד הפעם"; וראה עוד בארוכה להלן חלק ג' סימנים א' וב', ובהערות שם.

עה. וראה להלן בחלק ב' סימן תקמ"ט: "בסוף ימיו של רבי שמשון בארסקי היה קשה לו מאוד לסבול את הצעקות בתפילה של בני הנעורים בקלויז, ואף על פי כן לא הסכים בשום אופן לרצון בני חברתו לעשות מניין נוסף, ואף בראש השנה, כשהגיעו לאומאן רבים מבני חברתו, לא הניח לחלק את המניינים. ובראש השנה של שנת תרצ"ו שהיה כבר אחרי הסתלקותו של רבי שמשון (נלב"ע א' סיון תרצ"ה), נפרדו כמה מאנשי שלומנו והקימו במקום אחר מניין נוסף לעצמם, ובקלויז שימשו רבי אברהם שטערנהארץ ורבי לוי יצחק כבעלי תפילה כבשאר השנים. בעת תפילת המנחה של ערב ראש השנה היו בכיות גדולות של התעוררות בקלויז, והבחין אז רבי לוי יצחק באחד מאנשי שלומנו שנפרדו, שנכנס אז לקלויז, וניגש אליו והתחנן בפניו: 'ס'איז דעם רבינ'ס ראש השנה, טייל זיך נישט אפ! דו זעסט דאך די התעוררות דא!' - 'זהו ראש השנה של רבינו, אל תיפרד מעימנו! הרי רואה הינך איזו התעוררות יש כאן!'; אך לא הועילו דבריו. ובאותה שנה היו צרות רבות ורעות רחמנא ליצלן, וכבר בתחילת החורף של אותה שנה סגרו ואטמו השלטונות את הקלויז, ושוב לא היו יכולים עוד אנשי שלומנו להתפלל שם"; גם באחת השנים היה מעשה שהיו כמה אברכים אשר ליבם בער בעבודת ה' מאוד מאוד, והלכו לציון רבינו אחרי תפילת שחרית של ראש השנה, וחזרו באיחור אחרי סדר התקיעות, כשכבר עמד החזן רבי אברהם שטערנהארץ בתפילת "הגני העני ממעש", ומחמת כן תקעו לעצמם בחופזה וללא התעוררות באיזו פינה אשר ב'פאליש' בית הכנסת, ואף הפריעו בזה לכלל אנשי שלומנו. אחרי התפילה גערו בהם זקני אנשי שלומנו מאוד, באמרם להם: 'דער רבי איז דא מיט אונז דא, און איר לויפט אונעק? און וואספארא תקיעות האט איר געהאט? און וואספארא דאווענען האט איר

 נ

בְּקַבְלָהּ מֵרַבְּנֵינוּ ז"ל: "הָעוֹשֶׂה מַחְלָקֶת וּמְרִיבָה בְּעֵת הַקְּבוּץ אָצְלוּ עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - לֹא יִשְׁלִים אֶת שְׁנָתוֹ!" - "אִז מֵעַן מֵאֲכֹט מַחְלָקֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה - לְעַבְט מֵעַן נִישָׁט אוֹיִס דָּאִס יָאֵר!"

לְרַבֵּי נַחֲמָן בֶּן מוֹהֲרַנְ"ת הָיָה בֵּן בְּשֵׁם רַבִּי נַחֲמָן שֶׁהָיָה עוֹבֵד ה' מְפֻלָּג בְּמַעֲלָה מְאֹד, וְהָיָה דָר בְּעִיר דִּימִטְרִיוּקָע, וְלוֹ הָיָה בֵּן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק שְׂדֵר בְּעִיר בְּאַבְרִינִיץ וְהָיָה מְכֻנָּה בְּשֵׁם רַבִּי אֵיצִיק בְּאַבְרִינִיצְעָרִי, וְגַם הוּא הָיָה עוֹבֵד ה' מְפֻלָּג בְּמַעֲלָה.

וְהֵנָּה לְאַחַר פְּטִירַת מוֹהֲרַנְ"ת יָשַׁב בְּנוֹ רַבִּי נַחֲמָן עַל מְקוֹמוֹ בְּקְלוֹיז"ם בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה^ט, וּמְקוֹם זֶה הָיָה הַמְּקוֹם הַחֲשׂוֹב וְהַנִּכְבָּד שֶׁבְּקְלוֹיז, מִחֲמַת שֶׁהָיָה מְקוֹמוֹ שֶׁל מוֹהֲרַנְ"ת; וְכִשְׁנַפְטָר רַבִּי נַחֲמָן, יָשַׁב עַל מְקוֹמוֹ בְּנוֹ רַבִּי נַחֲמָן הַנִּלְ.

שׂוֹיִן גְּעָהֲאֵט! אִין אִיר הָאֵט נֶאָר אֲנִי גְּעֻשְׁטֵעֶרֶט!" - "רבינו הקדוש נמצא כאן עימנו, ואתם בורחים לכם? וכי אלו תקיעות היו לכם?! ואיזה מוסף התפללתם מחמת כן אחר כך?! ובנוסף לכל גם הפרעתם לנו!" - והתחרטו מאוד, ושוב לא עשו כן בשאר השנים. (רל"י).

עו. ראה עוד אודותיו להלן בחלק ב' סימנים תשנ"ה - תשנ"ח.

עז. ראה אודותיו להלן בחלק ב' מסימן תשנ"ט והלאה.

עח. אחיו רבי יצחק ושאר בני מוהרנ"ת היו בעלי יכולת לרכוש לעצמם מקום בקלויז, ועל כן רבי נחמן שהיה עני הוא שלקח לעצמו את מקום אביו למקומו הקבוע לתפילה. (רל"י).

עט. מעשה זה היה לכאורה בקלויז הראשון בתבניתו וצורתו כפי שנבנה על ידי מוהרנ"ת (ראה להלן חלק ב' מסימן תקכ והלאה), ושם היה למוהרנ"ת מקום בתפילה וכמסופר; אמנם ייתכן גם שהיה זה כבר בקלויז השני שנבנה על ידי רבי סענדער טיראהוויצער (ראה להלן חלק ב' מסימן תקל והלאה). יצויין כי בב' הפעמים שהוסיפו לבנות את הקלויז של מוהרנ"ת, היה זה מכוון ומדוייק ממש באותו המקום בו בנה מוהרנ"ת, רק שהחליפו את הקירות, וייתכן שגם האריכו במקצת את המבנה. (רל"י).

פַּעַם בְּאִיזוֹ שָׁנָה בְּלִיל 'זְכוֹר בְּרִית' הִלְכוּ כַּמָּה מַגְבִּירֵי אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ
מְטַשְׁעֵהֲרִין וְכַבְּדוּ אֶת רַבֵּי נַחֲמָן מִהָעִיר זְשַׁעְרִין בִּישִׁיבָה בְּמָקוֹם
חָשׁוּב זֶה^פ, זֹאת לְסִבַּת הַתְּעַשְׂרוֹתוֹ הַפְּתָאוּמִית בְּאוֹתָהּ עֵת, וְאָמְרוּ
לְעַצְמָם: "הֲרִי רַבִּי נָתַן הוּא אִישׁ עָנִי, וְהוּא גַם כֵּן עָנִי, וְבוֹדָאֵי לֹא יַעֲשֶׂה
מִזֶּה דְבָר"; וְאָכֵן נִגַּשׁ לְהַתְּפַלֵּל בְּמָקוֹם הַזֶּה, וְכִשְׁהִגִּיעַ רַבִּי נָתַן לְאַמִּירַת
הַסְּלִיחוֹת בְּלִיל 'זְכוֹר בְּרִית' וְרָאָה שְׂרַפְי נַחֲמָן מְזַשְׁעֵרִין יוֹשֵׁב עַל מְקוֹמוֹ
- הִלֵּךְ וְנַעֲמַד בְּמָקוֹם אַחֵר, וְלֹא עָשָׂה מְכַף שׁוֹם עֶסֶק.

וְהִנֵּה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי נָתַן, רַבִּי אֵיצִיק בְּאַבְרִינִיצְעַר הַנַּ"ל שֶׁהָיָה כְּאֹמֹר
עוֹבֵד ה' מְפֻלָּג, עֶסֶק אָז בְּעִבּוּדַת ה' עַל הַצִּיּוֹן הַקְּדוֹשׁ מִשָּׁךְ כָּל
הַלֵּלָה, וְאַחֵר לָבּוֹא לְסְלִיחוֹת 'זְכוֹר בְּרִית', וְהִגִּיעַ בְּעֵת שְׂכָבָר הָיָה הַקְּהָל
בְּתוֹךְ אַמִּירַת הַסְּלִיחוֹת, וְרָאָה אֵיךְ שְׂאָבִיו עוֹמֵד בְּאִיזוֹ פְּנֵה - וְרַבִּי נַחֲמָן
זְשַׁעְרִינְעַר יוֹשֵׁב עַל מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הוּא לָהֶם בִּירוּשָׁה כְּנַ"ל; עַל כֵּן נִגַּשׁ
לְרַבִּי נַחֲמָן מְזַשְׁעֵרִין וְאָמַר לוֹ: "דָּאס אִיז דְּעַם טַאטְעֵנְסִים שְׂטַאט נֶאָךְ
פּוֹן דְּעַם זַיִידִן!" - "זֶהוּ מְקוֹם אָבִי הַקְּבוּעַ אֲשֶׁר הִגִּיעַ לוֹ בִּירְשָׁה עוֹד
מִזְקַנְנוּ מוֹהַרְנַ"ת". נַעֲמַד תְּכַף רַבִּי נַחֲמָן זְשַׁעְרִינְעַר וְהַחֲזִיר לְרַבִּי נָתַן אֶת
מְקוֹמוֹ, וְהִלֵּךְ לִישֵׁב בְּאִיזָה מְקוֹם אַחֵר, וְלֹא עָשָׂה גַם הוּא שׁוֹם עֶסֶק,
כִּי הָיָה אִישׁ כָּשֶׁר וְתָמִים וּפְשׁוּט, וְלֹא הָיָה שִׁיךְ כָּלֵל לְדַבֵּר מִעֲשֵׂה זֶה.

אַמָּנָם לְנִגְיָדֵי טְשַׁעֲהֲרִין הַנַּ"ל חָרָה הַדְּבָר, כִּי רַבִּי אֵיצִיק שֶׁהָיָה אַבְרָךְ
צָעִיר לְיָמִים וְעָנִי מְרוּד הָיָה קַל בְּעֵינֵיהֶם, וּמִי הוּא שְׂיִרְהִיב

פ. עיר סמוכה לאומאן ולברסלב. (רל"י).

פא. ואיננו יודעים אם רבי נחמן מזשערין ידע בוודאות שזה המקום הוא מקומו של רבי נתן ב"ר נחמן הנ"ל. (רל"י).

בנפשו להתערב בענייניהם, על פן לתפלת המנחה של ערב ראש השנה הלקו והושיבו שוב את רבי נחמן מזשערין במקומו של מוהרנ"ת ז"ל. כשבא רבי נתן וראה שרבי נחמן מזשערין יושב שוב על מקומו, הבין שכשיחזור בנו רבי איציק מהציון הקדוש לאחר שעסק שם כל היום בעבודת השם בהתלהבות, ויראה שוב ככל הדברים האלה - יסלק שנית את רבי נחמן ושערינער ממקום מוהרנ"ת, על פן הלה רבי נתן ונעמד סמוך לפתח כניסת הקלויז, והמתין שם לבנו. כשהגיע רבי איציק מהציון הקדוש אחרי עבודת ערב ראש השנה, נגש אליו תכף אביו ואמר לו בקפידה: "איציק, מיר האפן א קבלה פון דעם רבי'ן, אז מען מאכט מחלקת ראש השנה - לעבט מען נישט אויס דאס יאר! טשעפע נישט!" - "איציק, יש לנו בקבלה מרבנו, שהעושה מחלקת ומריבה בראש השנה - לא ישלים את שנתו! מצוה אני עליך שלא תגע ולא תעשה דבר!". שמע רבי איציק בקול אביו ושחק, ולא גרם לשום וכוונתים סביב פרשה זו, ועמד רבי נתן על רגליו במשך כל ה'ראש השנה'.

והנה תכף לאחר ראש השנה נפטר רבי נחמן מזשערין והלה לעולמו, והיו אנשי שלומנו מקניטים את אנשי טשעהרין באמרם להם: "איר האט אים געהרגעט דעם אידן! א תמימות'דיגער יוד איז געווארן אביסעלע פארמעגלאך, גייט איר צונעמען רבי נתן'ס א שטאט?!" - "אתם הרגתם יהודי זה [בתאות הנצחון והמחלקת שלכם]! וכי בעבור שקצת נתעשר יהודי תמים זה, הולכים אתם ולוקחים את מקומו של רבי נתן?!"^{כב}.

פב. ואף שרבי נחמן מזשערין היה איש כשר, מכל מקום אחרי המעשה שהיה בזכור ברית' היה לו להבין הדבר מעצמו ולבלי לחזור עוד לישוב באותו מקום. (רל"י).

וּבְשָׁל מַעֲשֵׂה זֶה הָיָה שָׁגוּר בְּפִי אַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ הַדְּבוּר: "רֹאשׁ הַשָּׁנָה זָאל מְעַן זֵיד הֵיטֵן פּוֹן מַחְלָקְתֵיךְ!" - "בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה צְרִיכִים לְהִזְהָר וּלְהִשְׁמֵר מִמַּחְלֻקוֹת!" : (מעשה זה היה קודם בואו של רבי לוי יצחק לאומאן, ורבי לוי יצחק שמעו מרבי מרדכי באבריניצער)

נא

זְמַנֵּי הַתְּפִלוֹת הַנְּהוּגִים פִּיּוֹם בְּיַמֵּי הַקְּבוּץ שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - יְסוּדָתָם בְּהִרְרֵי קוֹדֶשׁ עוֹד מְזַמֵּן מוֹהֲרַנְ"ת ז'ל"ם, וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹא נִהְגוּ

פג. וראה להלן שאף בעת ימי ראש השנה של שנת תר"פ, שה'באנדעס' (פורעים) סובבו בחוצות וחמסו ורצחו ה", וה'ראש השנה' של רבינו התקיים אז במסירות נפש כידוע תחת 'חרבות וסכינים מחודדים' כלשון מוהרנ"ת (ראה לעיל סימן רכב) [והצליחו להגיע אז רק מניין עשרה אנשים בלבד, מלבד אנשי שלומנו דאומאן], ואז היה מעשה שבערב ראש השנה הגיע שליח מרב העיר (רב זה נבחר מטעם השלטונות, ואם כי היה קצת 'מודרני', אך היה ירא שמים) לכל הבתי כנסיות, והכריז שם בשם הרב הנ"ל לצוות על כל תושבי העיר שמחמת סכנת חיים יזדרזו כולם להתפלל תפילות ראש השנה לפנות בוקר, ועד שיאיר היום כבר יסיימו התפילה ויסגרו את כל בתי הכנסיות, כי במשך היום יהיה בעיר יריות וקרב עקוב מדם, וצריכים להסתתר כל אחד בביתו ובמרתפים, וזכורנו איך כשבא השליח הנ"ל בערב ראש השנה והכריז כנ"ל בבית מדרשנו, נענה רבי שמשון בארסקי בעוז [זאת אף שרבי שמשון בטבעו היה איש מתון ושקט] ואמר: "ס'איז דעם רבינ'ס ראש השנה! מען זאל דאווענען היינטיג'ס יאר אזוי ווי אלע יאר! מען זאל נישט מאכן קיין שום חלוק, אזוי ווי אלע יאר!" - "זהו ה'ראש השנה של רבינו' (ואין אנו יכולים להחליט לחדש בה שום נוהג חדש)! נתפלל גם בשנה זו כסדר וכרגיל כל השנים! לא נעשה שום חלוק, רק כמו בשאר כל השנים!". ואכן בית הכנסת שלנו היה היחיד בכל העיר אומאן שהתפללו בו אז בזמנים הרגילים כבכל השנים, כי בשאר בתי הכנסיות סיימו את התפילה עד עת אור הבוקר, אך אצל אנשי שלומנו נמשכה התפילה עד השעה שלוש בצהריים כבכל השנים, והתפילה היתה אז בכזה פחד ורעדה שאין לשער, כי משך כל היום התעופפו כדורי נפץ בעיר מצד זה לצד זה, והיתה בזה סכנת נפשות עצומה, וכל עת התפילה היו אנשי שלומנו בוכים וצועקים בתפילתם עד לב השמים מגודל המורא שהיה עליהם, כי חייהם היו ממש תלויים להם מנגד בכל רגע, והיתה אז עת התעוררות גדולה בתפילתם, ובסייעתא דשמיא עבר הכל כשורה ללא שום נזק לאף מתפלל, ושלא כדרך הטבע כלל וכלל, והתפילה שלנו הרעישה עולמות,

הצבור מעולם להתפלל כותיקין¹⁰, וזאת מפני הקשי שיתאספו ויתקבצו
כלל הקבוץ הקדוש להתפלל יחד בעת כזו¹¹:

נב

כשהפליג פעם מוהרנ"ת בגדל מעלת קבוץ אנשי שלומנו בראש השנה
באומאן, ענה ואמר: "די גאנצע וועלט שרייט 'המלך',
אבער אין אומאן איז קריינאציע!" - "כל העולם צועק בראש השנה
'המלך', אולם באומאן היא ההכתרה!"

נג

אחרי תפלת המנחה של היום הראשון של ראש השנה, היתה דרך
רבנו תמיד לילך להנהר הגדול לומר שם 'תשליך' (מלבד

והיה אז כזו מין התעוררות, וכמו שהיו ממששים בידיים: 'הנה רבינו!' - "מען האט
אפגעדאוונט ביז דריי אזייגער אזוי ווי אלע יאר - מען האט אנגעטאפט מיט די הענט אז
ס'איז דא א רבי!". (רל"י).

פד. זולת הרב מטשעהרין, שהיה מאריך מאוד בתפילתו, והיה מתחיל בראש השנה להתפלל
בזמן המוקדם, אך גם הוא נזהר בזה להתחבר יחד עם הציבור בעת הגיעם לתפילת הלחש,
ואף הנהגתו זו להתחיל להתפלל מוקדם עשה בהצנע לכת כזה, עד שהציבור כלל לא ידע
מהנהגתו. כי באלה שלושה הימים בשנה לא התפללו אנשי שלומנו כוותיקין: בשני ימי ראש
השנה, וביום הכיפורים. (רל"י).

פה. וכי ייתכן לחלק בימי ראש השנה את המניינים, ולעשות מניינים בנפרד כבשאר ימות
השנה!? כמו כן אצל אנשי שלומנו היו מאריכים מאוד בתפילה, ומשך זמן התפילה מ'אדון
עולם' עד 'צור ישראל' היה נמשך שתי שעות, ואי אפשר לברך מוקדם כל כך את ברכת
הציצית. (רל"י).

בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תַּק"ע^{פו}, וְאַחַר כֵּן הָיָה אוֹמֵר וּמְגַלֶּה תּוֹרָה^{פז}.

בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תַּקע"ב, הִיא הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְאַחַר הַסְּתַלְקוֹת רַבְּנֵינוּ הַקְּדוֹשׁ, הֵלְכוּ כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְשִׁמְעַע בְּעֵת הַנִּלְתוֹרָה מִפִּי שֶׁל רַבֵּי שְׁמוּאֵל אֵיִיזִיק, וְאֵלּוּ אֶצֶל מוֹהֲרַנְ"ת נֶאֱסָפוּ אַנְשֵׁים סְפוּרִים

פו. ראה 'חיי מוהר"ן' סימן מ"א; ובימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן ל"ז: "בשנת תק"ע אמר בראש השנה התורה 'תקעו - אמונה' (ליקוטי תנינא סימן ה), והוא המשך גדול מאוד, אשר לא נמצא בספריו תורה ארוכה כזאת וכו'. באותו הראש השנה כשהלך לומר 'תשליך' נחלק ונפל הוא ז"ל, ונשאר יושב על הרפש, ולכלך בגדו וידו, ותיכף הביאו לו בגד אחר ומים, והחליפו בגדו ורחצו ידו, ולא דיבר על זה מאומה, והלך ואמר 'תשליך' סמוך לבית הכנסת, כי ראו הנהר משם, כי לא היה לו כוח לילך להנהר הגדול כדרכו תמיד. אחר כך אמר התורה 'תקעו' הנ"ל, ושם בסוף התורה הנ"ל הזכיר על פסוק 'וחמלתי עליהן וכו'" (מלאכי ג יז) שהאדם צריך להשליך עצמו לתוך רפש וטיט וכו' בשביל לעשות רצון השם יתברך, ועל ידי זה זוכה להשיג בחינת 'צדיק טוב לו' וכו', עיין שם העניין הנפלא והנורא הזה היטב, ותבין נפלאות השם, איך בכל דבר שאירע אצלו היו בו פלאי פלאות; וב'פרפראות לחכמה' סימן ה' תנינא אות י"ט: "גם בראש השנה הנ"ל קודם שאמר המאמר הנ"ל הלך רבינו ז"ל לומר 'תשליך', ונפל על הרפש וכו', ואחר כך נכלל גם עניין זה במאמר הנ"ל בדרך נפלא ונורא מאוד, כמבואר שם באות ט"ו שצריך לגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות נחת רוח לאביו שבשמים, ועיין שם מה שזוכין על ידי זה. גם לעניות דעתי רומז בעניין זה עניין נפלא מהתיקונים הגדולים שנעשו גם אחר הסתלקותו ז"ל על ידי שבאים על קברו הקדוש וצועקים שם אל השם יתברך מעומק הלב כל אחד לפי בחינתו, בפרט על אודות תיקון הברית, תיקון הכללי, כאשר פקד עלינו בחייו ז"ל על עניין זה והבטיח לנו להשתדל בטובתנו ובתיקון נפשתינו לנצח, ושרק בשביל זה בחר לו להסתלק במדינתנו באומאן, בשביל שיוכלו אנשי שלומנו לבוא על קברו וכו', וזה עיקר בחינת העבודה של הצדיק הגדול שמבואר שם באות ט"ו שמסלק כל חכמתו והשגתו, שהוא בבחינת בן שמחפש בגניזא דמלכא ועובד את אביו שבשמים בעבודת פשוט, ומשליך ומגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט בשביל עבודת ה' ולעשות איזה רצון ונחת רוח להשם יתברך".

פז. כשהיה חל ראש השנה ביום חמישי ושישי, פעמים שהיה רבינו מגלה תורה גם בעת סעודה שלישית של 'שבת שובה', כמובא ב'חיי מוהר"ן' סימן י"ב אודות שנת תקס"ה: "ראש השנה חל אז ביום חמישי ושישי, ובשבת תשובה שאחריו היינו מסופקים אם נזכה שיכנוס אלינו מחדרו לישיב עימנו בסעודה שלישית לגלות לנו תורה, כי לא היה דרכו לישיב עימנו בסעודה שלישית כי אם בעיתים ידועים".

בְּלִבְד (כַּחֲמֶשֶׁה אֲנָשִׁים). אוֹלָם בַּשָּׁנָה שְׁלֹא־חָרִיָּה (תקע"ג) כָּבַר בָּאוּ רַב אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְקַבֵּל וְלִשְׁמַע תּוֹרָה מִפִּי מוֹהֲרַנְ"ת, כִּי רָאוּ וְהִבִּינוּ שֶׁהוּא הַתְּלָמִיד שֶׁקִּבֵּל בְּיוֹתֵר מֵרַבֵּנוּ ז"ל; וּמִנֵּי אִז כָּבַר הָיָה כֵּן בַּשָּׂאָר כָּל הַשָּׁנִים:

 נד

בַּשָּׁנָתוֹ הָאַחֲרוֹנָה - הִיא שְׁנַת תר"ה, יָרַז מוֹהֲרַנְ"ת אֶת כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּגִדְל חַיִּיב הַתְּקַבְּצוּתָנוּ יַחַד עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּאוֹמָאן, וְהָיָה מְרֻבָּה לְדַבֵּר מִזֶּה בַּפְּרָטִיּוֹת עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׂדֻבֵּר עִמּוֹ^ח; וְכַשֵּׁנְסֵע הוּא עֲצָמוֹ לְאוֹמָאן סִבֵּב אֶת הָעֵגְלָה וְהָאָרִיף בְּכוֹנָה בְּדֶרֶךְ אַרְכָּה, וְנִסֵּע לְכַמָּה כְּפָרִים שְׂדָרוּ שֵׁם מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְזָרְזֵם לָבוֹא עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְשִׁלֵּם לְבַעַל הָעֵגְלָה שְׂכָר מְרֻבָּה מְאֹד, כִּי שִׁלֵּם לוֹ שְׂכָרוֹ עֲבוּר זֶה לְפִי שְׁעוֹת הַנְּסִיעָה:

 נה

בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הָיָה מוֹהֲרַנְ"ת אוֹמֵר 'הֵלְכָה' בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּבֵין הַשְּׂמֻשׁוֹת שְׁבִין הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַיּוֹם הַשְּׁנַיִמִי^ח, וְהָיְתָה הַתְּעוֹרוֹרוֹת גְּדוּלָּה כְּזוֹ עַד שֶׁהָיָה אִז מִמֶּשׁ בְּטוֹל הַבְּחִירָה, כִּי ה'הֵלְכָה' הָיְתָה נְאֻמַּת בְּאֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת, וְהַדְּבוּרִים הַיּוֹצְאִים מִפִּי מוֹהֲרַנְ"ת הָיוּ כְּגַחְלֵי אֵשׁ - "פִּייעַר הָאֵט גַּעֲבָרְעַנְט פּוֹן רַבִּי נְתָן'ס מוֹיִל בֵּי דְעַר זְאָגָן דִּי הֵלְכָה",

פח. ראה במכתב הסתלקות מוהרנ"ת (להלן חלק ב סימן תקעב): "וביום שני בא אליו רבי זאב ליובארסקע, ודיבר עימו מעניין ראש השנה של רבינו ז"ל, והזהיר מאד ליסע [לאומאן על ראש השנה]".

פט. וכפי שהיה זמן אמירת התורה בחיי רבינו ז"ל, וכמבואר להלן סימן רמ"ג (רל"י).

עד שהיו כאלה מאנשי שלומנו שהיו משתדלים לבוא על ראש השנה רק כדי לשמע ולהתעורר מדבוריו של מוהרנ"ת.

ובראש השנה של שנת תר"ה, היא השנה האחרונה לימי חייו הקדושים, לא ירד מוהרנ"ת לאמירת 'הלכה' כדרךכו בזמן הקבוע מדי שנה, והמתינו המתאספים בהשתוקקות ובכסופין לדבורים, כי היתה להם חיות מדבוריו כל השנה. ובתוך כך עלה ונכנס רבי אפרים בן רבי נפתלי מוהרנ"ת לשאלו על כך, ואמר לו: "רבי נתן, דער עולם ווארט אזוי, דער עולם בענקט נאך הערן די הלכה!" - "רבי נתן, הצבור מחכה, הצבור משתוקק לשמע את ה'הלכה'!", ותרג' מוהרנ"ת את עצמו על כך שאינו יורד באיזה תרוץ (וכמשתמט על שחש ברגלו ואינו כל כך בקו הבריאות); והתפלא רבי אפרים על כך: "שמוהרנ"ת לא יאמר 'הלכה' בראש השנה?!" - "רבי נתן זאל נישט זאגן אן הלכה ראש השנה?", והבין שמוהרנ"ת השיב זאת כאמור רק כמשתמט.

ואכן אחרי ראש השנה הסביר מוהרנ"ת לרבי אפרים ואמר לו: "פארשטייסט נישט? איך האב באקוקט, האב איך געזעהן אז ס'איז שוין דא מענטשן וואס פארן און קומען אין שול אויף ראש השנה נאר דערפאר ווייל זיי ווילן הערן מיין הלכה, און איך בין דאך נישט קיין אייביגער, איך בין נאר א מענטש, וואס טוט מען טאמער וועט

צ. ואין סתירה ממעשה זה למה שמובא בכמה מקומות שחלק מהלכה ז' מהלכות שבת שב'ליקוטי הלכות' נאמרה בראש השנה האחרון לחיי מוהרנ"ת (ראה 'עלים לתרופה' מכתב מיום ו' ערש"ק עשי"ת שנת תר"ה ומכתב מיום הושענא רבא ערש"ק שנת תר"ה, וכן הוא ב'פרפראות לחכמה' בפירוש תורה ו' קמא), כי הלכה זו אכן נתחדשה בראש השנה האחרון, ואף נאמרה בפרטיות, אך לא אמרה אז מוהרנ"ת לרבים, מן הטעם המבואר בפנים. (רל"י).

עַר אִיבְעַר אַ יָאָר נִישְׁט זײַן? אַז עַר וועט נִישְׁט זײַן דאָ - דאַרף דאַף
 יענער אויכעט נִישְׁט זײַן, ווייל ער איז געקומען נאר צו הערן די הלכה;
 האב איך געוואלט ווייזן אז אויב דער רבי האט געזאגט 'מיין זאך איז
 ראש השנה' - איז דאס נישט געבונדן מיט קיין הלכה, יא אן הלכה,
 נישט אן הלכה - אויף ראש השנה דארף מען זיין! - "האינך מבין?
 התבוננתי וראיתי שיש כבר כמה אנשים שנוסעים וכאים לבית מדרשונו
 באומאן על ראש השנה רק בכדי לשמוע את אמירת ה'הלכה' שלי, ואני
 הרי לא אשאר כאן לנצח, אני רק אדם, ומה יעשו אם בשנה הבאה
 האדם הזה לא יהיה? כשהוא (מוהרנ"ת) לא יהיה כאן - גם ההוא לא
 צריך להיות, שהרי הוא הגיע רק על מנת לשמוע את אמירת ה'הלכה';
 על כן רציתי להראות שהיות שרבינו הקדוש אמר (חיי מוהר"ן סימן רכ) שכל
 עסקו הוא ראש השנה - אין דבר זה קשור כלל באמירת ה'הלכה', כן
 'הלכה', לא 'הלכה' - על ראש השנה צריכים להיות!"^{אב}:

צא. "רבי נתן איז אזוי ארויסגעהוילט געווען פון פרסום, אז ער האט נישט געוואלט אז עס
 זאל בלייבן עפעס אז ער איז, דער רבי און דאס איז עס! דער רבי איז! און אז דער רבי איז
 - איז נישט קיין נפקא מנה יא הלכה נישט הלכה, אז דער ראש השנה איז תלוי אין אים!
 אז רבי נתן איז שוין נסתלק ווערט שוין בטל? גיין!" - "מוהרנ"ת היה כל כך נקי וזך בתכלית
 מכל [הנהגה שיש בה] 'פרסום', הוא לא רצה שתישאר איזה יישות ממנו שהוא משהו, רק
 רבינו וזהו זה! רבינו הוא [הרבי]! ואם רבינו הוא הרבי - אזי אין הבדל אם מוהרנ"ת כן
 יאמר הלכה או לא יאמר הלכה, כשהראש השנה תלוי ברבינו! וכשמוהרנ"ת יסתלק מהעולם
 וכי יתבטל הראש השנה? לא!" (רל"י).

צב. וכנבואה נזרקה מפי מוהרנ"ת במעשה זה, וכן בעוד כמה רמזים שהיו באותה שנה
 (ראה גם המעשה המובא להלן בחלק ב' סימן שט"ז, שרימוז לרבי נחמן טולטשינער שבאותה
 שנה יסתלק), כי אכן באותה שנה הסתלק מוהרנ"ת. וגם הראה בזה מוהרנ"ת לכלל שעניין
 רבינו הוא גדול כל כך, שאינו קשור ואינו תלוי בשום דבר, כי עצם עניינו של רבינו עולה
 על הכל, הכוח היוצא מעניינו של רבינו עולה על הכל, דהיינו שיכולים להגיע בכוח הצדיק
 לכל המקומות ולכל התיקונים שצריך האדם להגיע לשם, אף למקומות הצרים והדקים (עיין

נו

רַבֵּנוּ ז"ל צָוָה עַל אֲנָשָׁיו הַמִּתְקַבְּצִים אֵלָיו שִׁיִּסְעוּ וַיָּשׁוּבוּ לְבֵתֵיהֶם תַּכְּף
אֶחָדֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְהָיָה מִקְפִּיד עַל כֵּךְ שֶׁלֹּא יִתְעַכְּבוּ אֶצְלוֹ^א:

ליקוטי קמא סימן כט), ואם יצא מרבינו הקדוש דיבור כזה, לבוא אליו על ראש השנה - לא קשור הדבר כלל וכלל לאמירת 'הלכה' וכיוצא בזה - "דעם רבינ'ס זאף איז אזוי גרויס, אז עס איז נישט פארבונדן אין קיין שום זאף, דער עצם זאף אליין איז עולה על הכל, דער פח וואס גייט ארויס פון דעם רבינ'ס זאף אליין איז עולה על הכל". (רל"י); וראה עוד להלן בחלק ב' סימן תקס"ו שבמוצאי ראש השנה הזה רקד מוהרנ"ת בהתלהבות יתירה. צג. וכן בשאר הזמנים הקפיד רבינו שהאנשים שבאו לשהות בצילו לא יאריכו בשהותם, כי לא היה מוכן לסבול שיישארו אצלו יותר מדאי, רק שבוע או שבועיים - ולנסוע בחזרה - "ביים רבי'ן איז געווען, דער רבי האט נישט געוואלט ליידן אז מען זאל בלייבן ביי אים צו פיל, א וואף צוויי - און פארן". וראה בערך רבי ראובן יוסף מהייסין שהבחין שאין רבינו מקפיד על כך שיתעכב וכו' ונשאר אצלו שנה תמימה, עיין שם באריכות.